

# Osobní bankrot – jako možnost řešení krizové sociální situace

Petr Plachý

---

Bakalářská práce  
2013



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně  
Fakulta humanitních studií

---

  
INSTITUT  
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně  
Institut mezioborových studií Brno  
akademický rok: 2011/2012

## ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petr PLACHÝ**  
Osobní číslo: **H098260**  
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**  
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Osobní bankrot – jako možnost řešení krizové sociální situace**

### Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS" Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách"(IMS 2009).

Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- pro koho je určen osobní bankrot,
- kritéria nutná pro vyhlášení osobního bankrotu,
- sociální situace žadatelů,
- sociální dopad osobního bankrotu.

Součástí práce bude kvalitativní výzkum realizovaný formou případových studií a řízených rozhovorů.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení, vyd. Praha: C. H. Beck, 2008.

Koldinská Kristina: Sociální pomoc a právo, 1. vyd. Praha: ORAC, 2001.

Kozák Jan: Insolvenční právo, 1. vyd. Brno: Rašínova vysoká škola, 2008.

Kozák, J. Budín, P. Dadam, aj. Insolvenční zákon a předpisy související: nařízení rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář, vyd. Praha: ASPI, 2008.

Marčíková, J. Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele: příručka zejména pro neprávnický, vyd. Praha: Linde, 2009.

Schelleová, I. Základy insolvenčního práva, 1. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2008.

Smrčka Luboš: Bankrotý a insolvence, Praha: OECNMICA, 2007.

Švestka, J., Jehlička, O., Škárková, M., aj. Občanský zákoník: komentář, 10. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006.

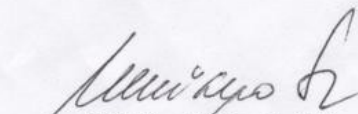
Vedoucí bakalářské práce:

**PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková**

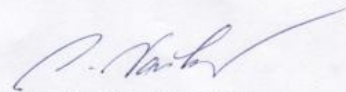
Datum zadání bakalářské práce: **16. března 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

V Brně dne 16. března 2012

  
prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.  
vedoucí ústavu



  
doc. JUDr. Pavel Hungr, CSc.  
vedoucí katedry

## PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby <sup>1)</sup>;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 <sup>2)</sup>;
- podle § 60 <sup>3)</sup> odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 <sup>3)</sup> odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

PETE PLACHÝ

Jméno, příjmení studenta

V Brně 12. 4. 2013

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vyrobené zájemcem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

## **ABSTRAKT**

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřil na zadlužení, jeho sociální a právní důsledky, na prevenci a možnosti jejího řešení. V první části poukazuji na vývoj zadluženosti domácností, příčiny a faktory ovlivňující zadluženost. Druhá část mé práce směřuje k objasnění právních důsledků finančních závazků, mezi které patří mimosoudní a soudní urovnání sporů. Třetí část se zabývá osobním bankrotem, jeho podáním, způsobem oddlužení a jeho ukončením. Ve čtvrté části poukazuji na sociální důsledky finančních závazků. Jedná se o narušené rodinné vztahy vlivem zadlužení, sociálního vyloučení, a na prevenci jako možnost řešení předlužení. Pátá část je tvořena případovými studii.

Klíčová slova: Dluhové poradenství, exekuční řízení, finanční gramotnost, finanční závazek, insolvenční řízení, oddlužení, osobní bankrot, rozhodčí doložka, rozvod, sociální vyloučení, splátkový kalendář, zadluženost.

## **ABSTRACT**

In my essay I concentrated on indebtedness and its social and legal consequences, further more on prevention and possible solution of this matter. In the first part I point out the progress of household indebtedness and reasons and factors influencing indebtedness. The second part of my essay aims to clarify legal consequences of financial liability, where can be counted out-of-court and judicial settlement of dispute. The third part talks about personal bankrupt, how to submit it, kinds of debt forgiveness and the personal bankrupt termination. In the fourth part I point out the social consequences of financial liability. This usually refers to disturbed family relationships influenced by indebtedness and social exclusion. I indicated prevention as a possible solution for over budgeting. The fifth part shows specific cases.

Key words: debt counselling, executor procedure, financial awareness, financial liability, insolvency procedure, debt forgiveness, personal bankrupt, arbitral clause, divorce, social exclusion, indebtedness, install payments.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

*„Dluh jedno z nejobyčejnějších slov poslední doby, je daleko nebezpečnější a riskantnější, než si byli lidé ochotni připustit“ ( Smrčka 2010 s. 11).*

## **Poděkování**

Na tomto místě chci především poděkovat své vedoucí práce paní PhDr. Mgr. Zdeňce Vaňkové za ochotu, pomoc a cenné rady při psaní této bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat své rodině a blízkým za jejich trpělivost a morální podporu, kterou mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce a které si nesmírně vážím.

## OBSAH

<b>ÚVOD</b> .....	<b>8</b>
<b>I TEORETICKÁ ČÁST</b> .....	<b>10</b>
<b>1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY</b> .....	<b>11</b>
1.1 VÝVOJ ZADLUŽENOSTI V ČR .....	12
1.2 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ ZADLUŽENOST .....	14
<b>2 PRÁVNÍ DŮSLEDKY FINANČNÍCH ZÁVAZKŮ</b> .....	<b>18</b>
2.1 VYMAHATELNOST PRÁVA V JEHO HISTORICKÉM KONTEXTU .....	19
2.2 MIMOSOUDNÍ UROVNÁNÍ SPORŮ.....	20
2.3 INSOLVENCE.....	25
<b>3 OSOBNÍ BANKROT JAKO ŘEŠENÍ KRIZOVÉ SITUACE</b> .....	<b>28</b>
3.1 NÁVRH NA POVOLENÍ ODDLUŽENÍ A ROZHODNUTÍ SOUDU O NÁVRHU NA POVOLENÍ ODDLUŽENÍ .....	30
3.2 ZAMÍTNUTÍ NÁVRHU NA POVOLENÍ ODDLUŽENÍ A ROZHODNUTÍ SOUDU O ÚPADKU A POVOLENÍ ODDLUŽENÍ .....	32
3.3 ZPŮSOBY ODDLUŽENÍ, POVINNOSTI DLUŽNÍKA A SPLNĚNÍ ODDLUŽENÍ .....	33
3.4 INSOLVENČNÍ ŘÍZENÍ V SOUVISLOSTI S „EVROPSKÝM PRÁVEM“ .....	36
<b>4 SOCIÁLNÍ SITUACE DLUŽNÍKŮ</b> .....	<b>39</b>
4.1 VZTAH TÉMATU PRÁCE SE SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKOU A SOCIÁLNÍ SITUACE POVINNÉHO .....	40
4.2 NARUŠENÉ VZTAHY V RODINĚ V DŮSLEDKU ZADLUŽENÍ.....	42
4.3 PREVENCE PROTI ZADLUŽENÍ, FINANČNÍ GRAMOTNOST A DLUHOVÉ PORADENSTVÍ .....	45
<b>II PRAKTICKÁ ČÁST</b> .....	<b>49</b>
<b>5 PŘÍPADOVÉ STUDIE</b> .....	<b>50</b>
5.1 VYHODNOCENÍ PŘÍPADOVÝCH STUDIÍ .....	61
<b>ZÁVĚR</b> .....	<b>63</b>
<b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY</b> .....	<b>66</b>

## ÚVOD

Ve své bakalářské práci na téma **Osobní bankrot jako řešení krizové sociální situace** se zaměřím na proces oddlužení, pro koho je osobní bankrot určen, na historii konkurzního práva, na sociální a právní důsledky, na nezbytná kritéria pro vyhlášení osobního bankrotu, na příčiny zadlužení a na seznámení s Insolvenčním zákonem o osobním bankrotu č. 182/2006 Sb..

V životě každého člověka dochází k různým situacím, které vedou k tomu, že lidé začnou uvažovat o půjčce či úvěru. Než si lidé vyřídí úvěr nebo půjčku, předpokladem k tomu je, aby si každý promyslel, zda tento úvěr nebo půjčka je nutná. Za tímto účelem by každý měl zvážit své finanční možnosti. Racionální a promyšlený úvěr s přihlédnutím k finanční situaci žadatele nepředstavuje žádný problém. Stává se však stále větším trendem, že české domácnosti žijí čím dál tím více na dluh a žít na dluh považují za normální věc. Takové chování však přináší svá rizika a stává se, že mnoho osob podcení své schopnosti splácet a dostávají se do dluhové pasti. Pokud se člověk dostane do dluhové pasti, není to pouze jeho vina, ale část odpovědnosti nesou i banky a jiní poskytovatelé, které klienty lákají na výhodné úvěry a nedostatečně prověřují finanční možnosti žadatele.

**Předlužení** představuje vážný sociální i ekonomický problém. Je nezbytné aktivně a rychle tuto situaci řešit. Dlužník, který se dostane do této situace, už není schopen ji sám zvládnout, ale je nezbytná pomoc finančního poradce nebo neziskových organizací. V souvislosti s novelizací Insolvenčního zákona vzniká nová forma oddlužení. Oddlužení je novým nástrojem úpadkového práva, které je spojeno s konsolidací ekonomické situace dlužníka. Pro osoby, které se dostanou do dluhové pasti, existuje několik forem oddlužení. **Osobní bankrot** je až krajní možností, má na dlužníka silný ekonomický a sociální dopad a ne každý na něj dosáhne. Vyžaduje od dlužníka, aby prodal veškerý svůj majetek a po dobu 5 let žil ze životního minima a zároveň splatil minimálně 30% svých závazků. Je to jedna z více forem hrozícího úpadku dlužníka v rámci insolvenčního řízení. Po úspěšném oddlužení umožňuje nejenom dlužníkovi „nový začátek“, ale jde hlavně o prospěch věřitelů, pro které je obvykle výhodnější dostat v kratším časovém úseku alespoň část své pohledávky, než se spoléhat na to, že si v dlouhém časovém horizontu vymohou pohledávku celou.



Svou práci rozčlením do čtyř hlavních kapitol, z nichž každá obsahuje další podkapitoly. Teoretická část bude zahájena úvodem do problematiky, která se bude zabývat vývojem a faktory ovlivňujícími zadluženost domácností v České republice. Jádrem práce bude tvořeno osobním bankrotem a právními a sociálními důsledky zadlužení.

Praktickou část bude tvořit kvalitativní výzkum případovými studii. Analýzou případových studií zjistím příčiny zadlužení, způsob řešení a zda lidé byli schopni splnit požadavky osobního bankrotu a jakým způsobem zasáhl do jejich rodinného života.

Má práce je spojena se sociální pedagogikou v oblasti výchovy žáků, finanční gramotnosti a odpovědnosti za své chování a o životní pomoc lidem, kteří se dostali do tíživé sociální situace.

## **I. TEORETICKÁ ČÁST**

## 1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY

V současnosti se fenoménem stává slovo zadluženost. Tento pojem však není nový, ale byl používán už ve středověku, kdy si panovník často půjčoval od své šlechty. Nejrozvinutější systém půjček měly Benátky, Janov a další italská města. Tento pojem nabyl na významu až s rozvojem moderní ekonomiky. S rozvojem tržní ekonomiky se půjčování rozšířilo mezi široké vrstvy obyvatelstva. Tento stav trval až do roku 1948 (Smrčka 2007).

Za socialismu měla monopol na půjčky Česká spořitelna. V tomto období si občané brali půjčky na bydlení a vybavení domácností. Stát poskytoval i novomanželské půjčky, které byly dostupné široké veřejnosti. Tyto novomanželské půjčky však byly propláceny teprve na základě vystavených faktur. Zboží, které mohlo být hrazeno z této půjčky, byl však značný nedostatek. V hotovosti byly půjčky poskytovány výjimečně (Smrčka 2010).

Česká společnost nebyla připravena ani vybavena zkušenostmi, pokud se týkalo úvěrů. Ale zároveň tím, že u nás dlouhodobě přežíval „bankovní socialismus“ a že zahraniční banky přicházely jen pomalu na náš trh, bylo zabráněno i mnoha lidským tragédiím. Pokud by v devadesátých letech, do tohoto naivního prostředí, vtrhly agresivní reklamy na půjčky, tak naše společnost by byla mnohem dále, co by se týkalo finančních znalostí, ale stálo by nás to mnoho velkých a těžkých omylů (Smrčka 2007).

Pro banku tyto půjčky nepředstavovaly významný zisk, velká změna nastala až po roce 1990. Zde dochází ke značnému rozmachu půjčování za účelem zisku. Občané si začali brát půjčky na podnikatelskou činnost. V letech devadesátých byla značná inflace a vysoké úrokové sazby, takže občané si nebrali půjčky ve velké výši.

Se zvyšováním životní úrovně dochází ke zvyšování zadluženosti domácností. Vzít si půjčku téměř na cokoli se stává moderním trendem. Ať už jde o pořízení nového bydlení nebo o nový telefon. Rozvoj půjčování je neodmyslitelně spjat se zvýšením dostupnosti půjček. Do roku 1997 byly banky velmi opatrné v půjčování občanům. Jejich zájem se orientoval na velké podniky, kterým poskytovaly obří úvěry. Pro banky zprvu nebyly malí střadatelé příliš atraktivní. Vnímání bank se změnilo po krizi v letech 1996 až 1998, když došlo ke krachu mnoha firem. Z důvodů neposkytování úvěrů podnikům, banky obrátily svou pozornost na drobné klienty. Zjistily si, že se jedná o poměrně málo rizikové

financování. Občané často ručili svou nemovitostí, takže jistota vrácení peněz byla vysoká. Půjčování občanům se rozmohlo po privatizaci českých bank (Smrčka 2010).

Na trhu v České republice se usadily silné zahraniční bankovní skupiny mající velmi propracované marketingové strategie. Nabízejí bankovní půjčku téměř na cokoli. Občané na tyto pobídky reagovali a začali si půjčovat. Nejprve si půjčovali opatrně, protože si úvěry brali především starší občané, kteří měli k zadlužování averzi. S tím, jak se stávali aktivními mladší lidé, objem půjček prudce rostl. Tito lidé vytvářeli novou konzumní společnost. Pro ně bylo důležité mít nejnovější telefon, automobil, atd. Tyto se stávaly statusovou záležitostí znamenající příslušnost k určité sociální skupině. Každý se snažil mít nějaký nejnovější výrobek znamenající úspěch mezi vrstevníky. V době růstu ekonomiky, který se zdál nekonečný a nízké nezaměstnanosti, se lidé bezstarostně zadlužovali. Neuvědomovali si, že mohou mít problém půjčku někdy v budoucnosti splatit (Smrčka 2007).

Vláda občany nedostatečně varovala před riziky zadlužování. Bezstarostně si brali jednu půjčku za druhou. Splátku jedné půjčky financovali jinou půjčkou. Takovéto chování je už ale velmi nezodpovědné. Nepřipouštěli si skutečnost, že mohou přijít o zaměstnání a dostat se do tíživé situace, bez prostředků na splacení půjčky. Zadlužování narůstalo s objevením konzumního způsobu života. Každý chtěl mít lepší a větší dům než jeho soused, lepší vybavení domácnosti nebo alespoň elektroniku.

Úvěr sám o sobě nepředstavuje problém, neboť zvyšuje růst ekonomiky, protože podporuje spotřebu. Avšak v situaci, kdy dlužníci nejsou schopni splácet své závazky a těchto případů přibývá, tak půjčování peněz se stává rizikovým společenským jevem a má negativní vliv na celou společnost. V současné době jsou finančně negramotní spotřebitelé nedostatečně chráněni před svými neuváženými rozhodnutími a před nekalými praktikami finančních institucí a tato skutečnost také destabilizuje sociální systém (Syrový, Novotný 2003).

### **1.1 Vývoj zadluženosti v ČR**

Zadlužování českých domácností začalo již v devadesátých letech. V té době nešlo o úvěry v dnešní podobě, lidé si brali hodně úvěry privatizační, kterými sledovali hlavně investiční

záměry. Od té doby se velmi zpřísnila pravidla pro poskytování úvěrů, protože neustále rostl objem problematických nebo nesplácených úvěrů.

Velkým trendem převážně od roku 2000 se stalo zadlužování domácností. V posledních letech však tento počet neustále roste a to takovým tempem, že to udivuje i ekonomy. Přitom ve srovnání s vyspělou Evropou nebo se Spojenými státy míra zadlužení je u nás nízká. Nejvíce obav však vyvolává otázka, zda lidé dokáží zvládnout splátky úvěrů a jestli budou umět nakládat s dluhy. (Smrčka 2007)

Přístup občanů, co se týká zadlužování, se zcela změnil od roku 2002. Příčinou byl hlavně velký pokles úrokové sazby a další příčinou byla dostupnost hypoték i růst reálných mezd. Velký dopad má zadlužení převážně na sociálně nejslabší vrstvy obyvatel, které nejvíce začátkem tohoto desetiletí využily, že banky nezkoumaly, zda příjem žadatele zaručí, že poskytnutý úvěr budou moci splatit, takže jim byl poskytnut bez jakýchkoliv potíží. Nebylo výjimkou v té době, že lidé úvěr dlouho nespláceli a pak ho splatili jednorázově. Při bližším zkoumání se zjistilo, že tito dlužníci si zažádali o úvěr u jiné banky a pak ho použili na splátku prvního úvěru. Nyní by se taková situace neměla opakovat, protože v dnešní době jsou registry dlužníků velmi dobře propojeny. Zadlužení se však v každém případě stává sociální záležitostí. Znamená to, že každý hned na počátku by měl správně vyhodnotit svoji finanční situaci a pečlivě zvážit, zda je pro něho úvěr opravdu nutný. Někdy bývá zcela zbytečný, jak říká známé pořekadlo „*Kupujeme zboží, které nepotřebujeme, za peníze, které nemáme.*“ (Smrčka 2010, s. 401)

**Předlužení** má velký vliv také na rodinné vztahy, protože se stává, že některá rodina se úplně rozpadne a někdy to může dojít tak daleko, že lidé se rozhodnou pro sebevraždu. To se však týká většinou jen labilních jedinců. Někteří lidé naopak umí s dluhy žít pohodlně a vůbec jim nevadí. (Smrčka 2007).

Pokud se týká úvěrů, tak ty tvoří z největší části půjčky na bydlení. České domácnosti se poměrně rychle naučily žít na dluh, neboť prostřednictvím půjček a úvěrů si bez dlouhého šetření mohou pořídit skoro všechno, co potřebují a co chtějí. Může však nastat situace, že dluhy nám přerostou přes hlavu a my se můžeme ocitnout v exekuci. Lidé si pomocí zadlužování zvyšují životní úroveň, ale současně by si měli uvědomit jednu věc, a to, že i

když finanční instituce tvrdí, že jsou tu proto, aby jim sloužily, není tomu tak. Pro ně uspokojování potřeb klientů není jejich primárním cílem, důležité pro ně je dosáhnout co největšího zisku. Z toho vyplývá, že finanční instituce a jejich klienti nejsou rovnocenní partneři už z toho důvodu, že na straně finančních institucí stojí zkušení právníci, odborníci a na druhé straně jsou klienti, ale jejich zájmy nechrání nikdo a většinou jsou to lidé, kteří nemají žádné zkušenosti v této oblasti (<http://www.triman.cz/prezentace/n14-instituce.php>).

## 1.2 Faktory ovlivňující zadluženost

Důležitou součástí pro každého člověka jsou osobní finance, a to se týká i lidí, kteří se o své peníze nestarají. Přesto jsou si vědomi, že i jim finance ovlivňují jejich život skoro každou minutu i hodinu. Proto je pro každého z nás důležité, abychom jim věnovali velkou pozornost. Když člověk bez uvážení vydává své peníze, rychle a bez podrobného zkoumání, nemůže být dobrým ekonomem (Smrčka 2007).

Všichni lidé by se měli starat o své finanční prostředky, neboť pro člověka, který žije v dnešním tržním prostředí, je to zcela přirozená věc. Avšak naše potřeby, životní rizika, možnosti a přání jsou u každého jiné, individuální. Pokud si chce člověk své potřeby a přání splnit, musí být dostatečně finančně zajištěn. Ne vždycky jsme v takové situaci, že máme dost finančních prostředků, abychom si svůj cíl mohli splnit. V případě, že nemáme dostatečný příjem, můžeme formou úvěrů dosáhnout svého cíle (Syrový, Novotný 2003).

Mnozí lidé mají z úvěrů strach, bojí se jich a chtěli by si všechno nejraději pořídit za své. Pro většinu lidí je však úvěr přijatelnější, neboť nemusí čekat, až si uspoří určitou částku, neboť na úvěr si mohou koupit danou věc okamžitě a také ji mohou ihned používat. Při poskytnutí úvěru však musíme zaplatit více peněz, než činil úvěr, protože musíme uhradit i úroky. To je však už cena za to, že určitou věc můžeme užívat dříve, než bychom si příslušnou částku uspořili sami (Syrový, Novotný 2011).

Existují úvěry dobré a špatné. Dobré nám pomáhají bohatnout. Jsou to takové dluhy, při kterých si půjčíme peníze levně a svoje peníze investujeme na určitý cíl, na kterém

můžeme zbohatnout. Jako příklad mohu uvést hypoteční úvěr, který si můžeme vzít třeba na koupi nemovitosti a vlastní peníze můžeme investovat. Tento dluh je dobrý za předpokladu, že na něm svými penězi dokážeme vydělat více než jsou úroky z úvěru, který máme u finanční instituce (Syrový, Novotný 2003).

Špatné úvěry jsou dluhy na dovolenou nebo spotřební majetek a ty nám „pomáhají“ chudnout. Se spotřebním úvěrem vyřešíme krátkodobý problém, ale dlouhodobě nám problémy přibudou, protože úvěry jsou velmi drahé a splátky vysoké. Tyto úvěry nám vyřeší jeden problém, ale oddálí nám jiné naše cíle. Může se nám stát, že budeme mít vlastní bydlení, ale nezbude nám na studia dětí. Spotřebitelské úvěry bychom se měli snažit splatit co nejdříve (Syrový, Novotný 2011).

Při pořizování úvěru musíme pečlivě prostudovat podmínky, za kterých je úvěr poskytnut a být velmi obezřetní. Na našem trhu existují nebankovní i bankovní instituce a ty poskytují úvěr za velmi odlišných podmínek. V případě, že si lidé pořizují první úvěr, tak nenastává většinou žádný problém, protože nebyli dosud vedeni u žádné finanční instituce v registru. V současné době mají finanční instituce dobrý přehled o všech klientech, ať už se jedná o jeho platební schopnost nebo jeho finanční historii, popřípadě i další potřebné údaje. Jakmile finanční instituce zjistí, že se u některého klienta změnila platební schopnost, tak tento dlužník už nezíská žádné další finanční prostředky. Banka je někdy ochotna tolerovat špatnou platební morálku u podnikatelů, ale pokud se týká fyzických osob, banka už žádný další úvěr neposkytne. Dlužníkovi pak nezůstává nic jiného, než aby se obrátil na společnosti nebankovní, ale ty mají velmi tvrdé podmínky, neboť půjčují za příliš vysoký úrok a pak se dlužník může dostat do situace, která je pro něho neúnosná. Nakonec se dostane do dluhové pasti, splácí jeden úvěr úvěrem druhým a posléze skončí v exekuci. Úvěr může být dobrým sluhou, ale pokud se vymkne kontrole, může být zlým pánem. A přitom stačí tak málo, stačí pozorně číst smlouvu, trochu zdravého rozumu, mít po ruce kalkulačku, popřípadě smlouvu zkontrolovat s někým, komu můžeme věřit ( Králová a kol. 2009).

Tyto nebankovní úvěry jsou opravdu velmi nevýhodné a jsou pro dlužníka skutečnou pastí. Tyto společnosti půjčí peníze velmi rychle a co je důležité, od nízkých částek, ale jejich splátky jsou však vybírány každý týden a to přímo v místě bydliště a tím, že mají vysoké

úroky, tento úvěr se velice prodraží. Tyto společnosti si v případě půjčky nezjišťují, jaké má rodina finanční možnosti, jim stačí pouze doklad, že dlužník má trvalý příjem (Smrčka 2007).

Půjčku nám může poskytnout jakákoli fyzická osoba, ale každý by si měl zjistit, zda se jedná o důvěryhodnou osobu. Přitom bychom si měli dávat pozor v případě, že se jedná o půjčku, která je poskytnuta za neobvyklých podmínek, neboť by mohlo jít o trestný čin a zákon v tomto případě je formulován takto: „*Kdo zneužívá něčí tísně, nezkušenosti nebo rozumové slabosti nebo něčího rozrušení dá sobě nebo jinému poskytnout nebo slíbit plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžním trestem.*“ (Trestní zákon § 253, odst. 1)

Mezi nejčastější příčiny předlužení patří vysoké výdaje, nedostačující příjmy a nedostatečná právní ochrana spotřebitele. Příliš nízké příjmy v souvislosti s vysokými výdaji vedou ke vzniku předlužení a pokud by byla dobře zajištěna ochrana spotřebitele, nemuselo by k příliš vysokým výdajům dojít (Smrčka 2010).

**Další příčiny růstu dluhů** v českých domácnostech:

- je to preference spotřeby, což vede k velkému růstu spotřebních výdajů. Lidé si berou spotřební úvěry, na nichž má banka nejvyšší marži a jsou pro dlužníka nejdražší,
- zvyšování reálných mezd a zároveň zvyšování životního standardu, neboť lidé v případě, že se jim zvýšila mzda, nabudou přesvědčení, že si mohou vzít hypoteční úvěr a vybavit si svůj byt nebo dům předměty dlouhodobé spotřeby,
- příliš snadná dostupnost úvěrů, které mají vysoký úrok a zároveň nepřiměřeně vysoké sankce pro dlužníky,
- nízká zaměstnanost dlužníků, kteří jsou raději na Úřadě práce a pracují na černo, protože v případě, že by získali zaměstnání, museli by převážnou část výdělku splácet
- existence lichvy
- nízké, nedostačující příjmy
- malá nebo žádná finanční gramotnost
- vysoké výdaje,
- malá právní ochrana spotřebitele
- pozdní placení poplatků, nájmu, pojištění



- pořizování věcí, které jsou naprosto zbytečné, např. dovolená, věci spotřební
- ručení za závazek jiné osoby – může se jednat o známého nebo rodinného příslušníka
- dluhy, který vznikají důsledkem patologické závislosti, např. drogy, alkohol, gamblerství
- dlouhodobá nemoc nebo ztráta zaměstnání
- rozvod manželství (Smrčka 2010)

## 2 PRÁVNÍ DŮSLEDKY FINANČNÍCH ZÁVAZKŮ

Neplacení dluhů způsobuje dlužníkovi vážné komplikace. Měsíční splátka výrazně snižuje jeho měsíční příjem a někdy ho může i převyšovat. Zde již začíná být finanční situace dlužníka kritická. Začne vynechávat pravidelné měsíční splátky, aby měl na základní životní potřeby. V případě, že nezaplatí malou půjčku nebo neuhradí pouze jednu měsíční splátku, může si ještě pomoci půjčkou od rodiny nebo přátel.

Jeho životní situace je horší, pokud nezaplatí více splátek. Přitom i tato situace se dá ještě řešit, pokud je dlužník schopen komunikace s věřitelem nebo věřiteli, může si dohodnout splátkový kalendář nebo posunout dobu splatnosti závazku. Pokud dlužník nekomunikuje s věřiteli, tak těm nezbyvá než se obrátit na soud nebo se snažit o mimosoudní vyrovnání svých závazků. V případě neplacení se výše dluhu navyšuje o soudní poplatky, úroky z prodlení a další náklady, které jsou spojené s exekucí. Tímto způsobem se jeho dluh může navýšit až několikanásobně. V tomto bodě se dlužník již nachází v dluhové pasti, ze které není úniku (Vrbková 2009).

Situace se může ještě vyřešit i tím způsobem, že dlužník se pokusí sloučit všechny úvěry do jednoho, a tím se jeho měsíční splátka zároveň sníží. Variant je více, vždy záleží na dohodě s věřitelem. Při neplacení nezbyvá věřiteli než podniknout právní kroky spočívající v podání trestního oznámení. V tom případě stačí, když oznámí na policii své podezření ze spáchání trestného činu. Pro věřitele je nejjednodušší, pokud mu dlužník uhradí jeho pohledávky dobrovolně (Zákon č. 40/2009 Sb.).

Policie prověří, zda se opravdu nejedná o trestný čin podvodu a pokud tomu zjištěné skutečnosti nasvědčují, tak je zahájeno proti němu trestní stíhání a po jeho ukončení je v případě, že se prokáže jeho vina, celá věc předána státnímu zástupci k návrhu na podání žaloby na soud. Jinou možností je podání exekučního návrhu. Pokud soud uzná návrh jako odůvodněný, vydá rozhodnutí o výkonu exekuce (Zákon č. 141/1961 Sb.).

## 2.1 Vymahatelnost práva v jeho historickém kontextu

Zpočátku spočívalo vymáhání práva hlavně na soudech a jejich exekučním oddělení. Ke zlepšení došlo teprve, když byl přijat zákon č. 120/2001 Sb.. V naší společnosti nejsou exekuce populární, ale je ve veřejném zájmu, aby se vymáhání pohledávek zrychlilo a aby se také snížily náklady (Smrčka 2007).

V Římě původní právo nerozlišovalo mezi majetkovou exekucí a konkurzem. Řízení se zahajovalo na návrh několika věřitelů nebo i jednoho, a to buď za života dlužníka nebo i po jeho smrti. Aby řízení mohlo být zahájeno, tak dlužník se musel skrývat nebo nezaplatil v určené době nebo ho nikdo nehájil. V případě smrti dlužníka se řízení zahájilo, pokud se nenalezl successor v pozůstalost. Zahájilo se praetorovým dekretem a tím se dala příležitost věřitelům, aby se přihlásili k řízení, dále třetí osoby mohly zaplatit dlužníkův dluh nebo převzít jeho obranu. Po stanovené době byl vydán dekret, který vyzýval věřitele, aby si zvolili jednatele, který měl za úkol prodat dlužníkům majetek. Když se věřitelé dohodli, podmínky byly vyhlášeny veřejně a pak následovala veřejná dražba. Již ve starém Římě zjistili, že je lépe prodávat majetek po částech, než jen jednomu kupci. Tento poznatek byl prvním krokem, který přispěl k tomu, že se začalo rozlišovat exekuční a konkurzní řízení (Schelleová 1997).

Teprve však až ve středověku převládla myšlenka, že prodat celý dlužníkům majetek je nutné jen v případě insolvence. Cílem konkurzního řízení bylo zajistit všem věřitelům poměrné uspokojení nároků, a to podle jejich výše. Tento způsob právního myšlení začal v italských městech a odtud se rozšířil do Německa (Schellová 2008).

Počátek vývoje tohoto konkurzního řízení v Čechách bylo ve druhé polovině třicátých let 17. století. Třicátá léta jsou obdobím počátků konkurzního řízení, čtyřicátá léta jsou obdobím definitivního konstituování, kdy bylo konkurzní řízení jednak legislativně dotvořeno, ale také se začíná v tomto směru i rozvíjet praxe soudů. Avšak cesta k prosazení konkurzního práva byla značně složitá. K podstatné změně došlo po roce 1948, kdy bylo zrušeno soukromé vlastnictví výrobních prostředků a muselo také dojít i k právní

úpravě vyrovnacího a konkurzního řízení. V roce 1950 přestalo platit konkurzní právo z první republiky. Občanským soudním řádem byla zavedena tzv. exekuční likvidace jako exekuční prostředek, který spočíval v prodeji majetku dlužníka, vzhledem k tomu, že vlastníkem výrobních prostředků se stal stát, tak v těchto podmínkách se konkurz stal neaplikovatelným. Teprve ekonomické a politické změny po listopadu 1989 v našem státě se vyžádaly návrat ke konkurznímu právu, a stalo se tak zákonem č. 328/1991 Sb.. Tento zákon platil až do doby, kdy začal platit zákon nový č. 182/2006 Sb. (Schellová 2008).

## 2.2 Mimosoudní urovnání sporů

Některé finanční instituce, které poskytují úvěry nebo půjčky, dávají do svých smluv, tzv. **rozhodčí doložku**. Je to v podstatě ujednání všech smluvních stran o tom, že jakýkoliv majtkový spor nebudou řešit u obecného soudu, ale že ho budou řešit prostřednictvím dohodnutého stálého rozhodčího soudu nebo stanoveným rozhodcem, popřípadě více rozhodci (Syrovátková a kol. 2008).

V tomto případě by se případné spory řídily zákonem č. 216/1994 Sb.. **Rozhodčí doložka** může být uzavřena samostatně rozhodčí smlouvou nebo může být součástí smlouvy hlavní. Pokud se týká spotřebitelských smluv, tak doložka nesmí být součástí smlouvy, ale musí být uzavřena vždy samostatně. Rozhodčí doložkou se určuje také rozhodčí soudu a rozhodce a tato doložka může také obsahovat procesní pravidla. Rozhodčí doložkou se řeší platnost smlouvy a ostatní právní otázky, které s tím souvisí, např. smluvní pokuty, zajištění, vztahy, které vyplývají z dané smlouvy ( <http://www.arbiter-rozhodce.cz>).

**Rozhodčí řízení** se používá hlavně proto, že jde o rychlé a jednoznačné vyřízení majtkového sporu nezávislými rozhodci. Pokud se předem smluvní strany dohodnou, nemusí dojít ke zdlouhavému a náročnému soudnímu procesu, kdy se mohou obě strany mnohokrát odvolat proti stanovenému verdiktu. Každý by si měl smlouvu pořádně prostudovat a pokud takovou doložku smlouva obsahuje, neměl by ji podepisovat, protože není vhodné, aby ve sporu figurovali určení rozhodci, protože každý má právo si zvolit toho, koho chce sám (Zákon 216/1994 Sb.).

Další výhodou rozhodčího řízení je nemožnost podat odvolání, doručení se stává hned vykonatelný a pravomocný, neveřejnost řízení, je to snadnější cesta pro věřitele, aby se s minimálními náklady, které jsou nižší než náklady soudního řízení, dopracovali k exekučnímu titulu. Novelizace zákona, která byla přijata v roce 2012 výslovně a jednoznačně stanovila možnost využívat rozhodčí doložky a zároveň stanovila, jaké nezbytné náležitosti musí rozhodčí doložka obsahovat. Toto řízení je ideální pouze pro toho, kdo uzavírá s klientem větší množství stejných smluv a předmětem těchto smluv nejsou žádné složité právní vztahy (<http://www.rozhodci-rizeni.cz/>, Syrovátková a kol. 2008).

Veškeré náležitosti rozhodčího řízení jsou upraveny výše uvedeným zákonem a rozhodčí řízení začíná žalobou podanou rozhodčímu soudu nebo konkrétnímu rozhodci. Jeho výsledkem je vydání rozhodčího nálezu, který musí být schválen většinou nebo popřípadě usnesením, že se nevydává žádný rozhodčí nález. Pokud není dohodnuto jinak, tak dnem doručení je vydaný rozhodčí nález soudně vymahatelný.

**Rozhodčí řízení** pro povinného není příliš vhodné, hlavně z těchto důvodů:

- Umožňuje uzavřít rozhodčí doložku o příslušnosti rozhodce ve sporu, který teprve vznikne. Ve státech EU jsou ve spotřebitelských smlouvách tyto doložky zakázány.

Spotřebitel se nemůže vzdát práv, která mu podle zákona náleží:

- Rozhodčí smlouva musí být podle zákona uzavřena písemně, tyto smlouvy však bývají většinou uzavírány ústně přímo při prodeji v obchodě, takže to pro spotřební smlouvy není praktické.

- Pro spotřebitele je příliš drahé a nenabízí pro něj finančně výhodnější alternativu (Noveský a kol. 2009).

**Rozhodčí nález** je rozhodnutím, které bylo vydané v rozhodčím řízení a jde vlastně o období rozsudku, který vydává státní soud. Musí být vyhotoven písemně, obsahovat odůvodnění, být podepsaný rozhodcem a doručení nabývá právní moci a nelze se proti němu odvolat, ledaže by tak bylo stanoveno v rozhodčí smlouvě. Rozhodčí nález má stejné účinky jako pravomocný soudní rozsudek (Zákon č. 216/1994 Sb., Nesnídal 1996) .

Dlužník se může odvolat a žádat zrušení vydaného rozhodčího nálezu, a to do 3 měsíců od jeho doručení, ale v tomto případě soud již zkoumá pouze, zda jsou splněny podmínky rozhodčího řízení a jeho průběh. Podání návrhu na zrušení rozhodčího nálezu nemá odkladný účinek na vykonatelnost nálezu. Pouze pokud by hrozila žalovanému závažná újma, tak může zažádat soud o odložení vykonatelnosti (Zákon č. 216/1994 Sb.).

I když žalovaný podá návrh na zrušení vydaného rozhodčího nálezu, tak rozhodčí nález se stává vykonatelným a neztrácí charakter exekučního titulu. V rozhodčím řízení se mohou tak dostat do nerovného postavení zejména spotřebitelé, kteří často nerozumí podstatě rozhodčího řízení a také nejsou dostatečně informováni ( Syrovátková a kol. 2008).

Spory, které vyplývají z pracovních, občanskoprávních, obchodních a rodinných vztahů projedná obecný soud v občanském soudním řízení. Toto řízení, kde soud rozhoduje o tom, co je právo a že je nutno splnit určitou povinnost, se nazývá **nalézacím řízením**. Nálezací řízení není časově omezeno, záleží na vytíženosti soudu a na složitosti případu. Pak se také může stát, že soudní řízení může být dvoustupňové a to znamená, že může ten, kdo neuspěje ve sporu, podat odvolání. Odvolací soud, který bude o odvolání rozhodovat, může trvat opět rok až dva. U soudního řízení nejvíce zdržuje dokazování, hlavně tam, kde je třeba vyslechnout svědky nebo určit znalce (<http://exekuceostrava.cz/slovník2.php>).

Exekučnímu řízení předchází nálezací řízení a je to řízení, v němž nefiguruje exekutor. Soud určuje, zjednodušeně řečeno, který z účastníků má pravdu dle práva. Jedná se o řízení mezi věřitelem, který může být zastoupen advokátem a dlužníkem V tomto řízení soud přiznává věřiteli existenci pohledávky a určuje, jak je vysoký dluh a do kdy má být uhrazen. V případě, že dlužník určenou částku do stanovené doby nezaplatí, stane se rozsudek exekučním titulem a ten je již vykonatelný. Pokud na základě exekučního titulu věřitel požádá soud o zahájení exekuce, musí pak dlužník mimo dluhu k věřiteli zaplatit i odměnu advokáta, a to jak v nálezacím tak i exekučním řízení (Zákon 99/1963 Sb. Občanský soudní řád, <http://www.ekcr.cz/1/exekutori-radi/>).

**Předžalobní výzva** k úhradě bývá prvním krokem věřitele vůči dlužníkovi. Doporučeným dopisem věřitel upozorňuje dlužníka, že je v prodlení a vyzývá ho ve stanovené lhůtě, aby

vrátil věřiteli dlužnou částku. Zároveň tímto věřitel upozorňuje dlužníka, že výzva k úhradě je posledním krokem před podáním žaloby k soudu na jeho osobu. Přičemž dlužník bývá upozorněn na skutečnost, že ponechá-li věc zajít až k soudu, dlužná částka se podstatně navýší o soudní poplatky a zároveň může převýšit původní dlužnou částku. K jistině se připočítávají i sankční úroky. Výzva k úhradě není povinná, záleží na rozhodnutí věřitele. Tato forma je volena nejčastěji, protože je v zájmu věřitele vyhnout se zdoluhavému soudnímu řízení (Noveský a kol. 2009).

Naprosto běžným jevem se stává v České republice exekuce. Soudní exekutor se objevuje stále častěji nejen u podnikatelů, ale i v našich domácnostech. Exekuční spory můžeme rozdělit do dvou skupin. Jsou to spory, které se projednávají v řízení nalézacím a ty, které jsou projednávány v řízení vykonávacím. **Exekuční řízení** bývá zahájeno návrhem oprávněné osoby, pokud povinný nesplní dobrovolně to, co pro něj vyplývá z exekučního titulu. Podává se k okresnímu soudu tam, kde má dlužník bydliště nebo kde má sídlo právnická osoba. V návrhu na exekuci musí být uveden exekutor, který byl pověřen, aby exekuci provedl. Dále tam musí být uvedeno, kdo návrh podal, čeho se to týká, co se tím sleduje a nesmí chybět datum ani podpis. Kromě těchto základních údajů, musí tento návrh obsahovat příjmení i bydliště účastníků, uvedení povinnosti a další údaje. K návrhu na exekuci je nutno přiložit originál nebo popřípadě úředně ověřenou kopii, která je opatřena potvrzením o jeho vykonatelnosti, popřípadě stejnopis notářského zápisu ( Smrčka 2007, Radkova 2009).

Následně soud na základě usnesení nařídí exekuci a do 15 dnů pověří příslušného exekutora v případě, že jsou splněny všechny předpoklady pro exekuci, v opačném případě návrh zamítne. Jakým způsobem má být exekuce provedena, soud nerozhoduje. Usnesení se pak doručí písemně všem zúčastněným, kterých se to týká, dlužník se dovídá o exekuci jako poslední, a to proto, aby svůj majetek neměl čas před exekucí někam uklidit. Jedná se totiž o to, že s majetkem, na který je dán exekuční příkaz, nesmí dlužník nijak nakládat (Smrčka 2007).

Pokud se exekuce týká jednoho z manželů, stává se účastníkem exekučního řízení i manžel/ka povinného. Co se týká společného jmění manželů, tak exekuci lze provést pouze

u závazku, který vznikl v době trvání manželství i jen u jednoho z manželů. Neznalost zákona vede ke zcela zbytečným protestům proti exekuci, i když trvá manželství pár let, ukazuje se, že manželství v tomto případě může být i na celý život (Dvořák 2004).

Pokud se týká zaplacení peněžní částky, tak exekuce může být provedena:

- srážkami ze mzdy,
- prodejem movitých věcí
- nebo může být také provedena odebráním věci, vyklizením nebo provedením prací
- jinými způsoby dle občanského soudního řádu (IZ č. 182/2006 Sb.)

V praxi dochází také k tomu, že jednotlivé způsoby můžeme kombinovat. Co se týká prodeje movitých a nemovitých věcí, tak v tomto případě se exekutor řídí občanským soudním řádem, pokud není stanoveno jinak.

Předmětem exekuce však nemohou být věci, které jsou nezbytné k uspokojování hmotných potřeb každé rodiny a také dlužnických potřeb. Při exekuci v případě prodeje movitých věcí musí exekutor vždy všechny věci sepsat a také sepsané věci zajistit. Exekutor má rozsáhlé pravomoci, jak zjistit dlužníkův majetek a na základě těchto zjištění rozhodnout o nejvhodnějším způsobu provedení exekuce. Soud rozhoduje o tom, který věřitel bude dříve uspokojen, i když podklady pro toto rozhodnutí připraví exekutor (IZ č. 182/2006 Sb.).

Exekuce pro dlužníka i jeho rodinu znamená velký a dramatický zásah do jeho soukromého života a je lépe se této situaci vyhnout tím, že budeme řádně plnit své povinnosti. Dlužník nese veškeré náklady, které byly v době exekuce vynaloženy, proto je lépe se s exekutorem dohodnout na splátkách a do určitého data tento dluh uhradit. Když budeme před exekutorem utíkat, nic tím nevyřešíme, jen se nám tím zvýší náklady exekuce (Smrčka 2010).



Velmi důležité také je, když na naši adresu přichází pošta na někoho, koho neznáme, neměli bychom tuto věc brát na lehkou váhu. Nejlepším řešením je oznámit na poštu, ať takové zásilky vrací, protože uvedený adresát na určené adrese nebydlí. Jinak se může stát, že v tomto případě se u nás může objevit exekutor a budeme těžko dokazovat, že s dlužníkem nemáme nic společného (Zákon č. 120/2001 Sb. exekuční řád).

### 2.3 Insolvence

Insolvence slouží k řešení úpadku dlužníka nebo hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením a to tím způsobem, aby došlo k co největšímu uspokojení věřitelů a oddlužení dlužníka. Insolvenční soud je soud, před kterým probíhá insolvenční řízení. Jde většinou o okresní soud, v jehož územním obvodu má dlužník trvalé bydliště. Majetková podstata je majetkem, který je určen k uspokojení dlužníkových věřitelů. Dlužníkem v úpadku míníme dlužníka, který dluží více věřitelům a má peněžité závazky 30 dnů po lhůtě splatnosti a není schopen tyto závazky plnit. Každá fyzická nebo právnická osoba, která podniká, je povinna podat bez zbytečného odkladu insolvenční návrh k příslušnému soudu, pokud by se dozvěděla nebo se měla dozvědět o svém předlužení (Maršíková a kol. 2011).

Insolvence je neschopnost zaplatit své závazky z důvodu nedostatku peněžních prostředků. Pokud se týká insolvence, musí být splněno několik základních předpokladů:

- nejedná se o závazky věcné, ale o peněžité plnění
- musí se jednat o objektivní neschopnost plnit
- musí se jednat o závazky, které již měly být zaplacené, neboť uplynul již určený termín splatnosti
- insolvence musí trvat delší dobu, přičemž pojem „delší doba“ není určen, závisí to na úvaze soudu. Je nutné posoudit celkové možnosti plateb na krytí pohledávek, a to i do budoucna. Musí se přihlížet i k dalším skutečnostem, jako je možnost získat úvěr, předmět podnikání dlužníka. Pokud dlužník přestane platit, tak to znamená, že je v platební neschopnosti
- musí být více věřitelů (Kotoučová a kol. 2008)

Již v první polovině 90. let se s přechodem na tržní ekonomiku, začaly objevovat první subjekty, který nebyly schopné dostát svým závazkům. K velkému nárůstu předlužených firem došlo v souvislosti s krizí v roce 1996-1997. Platný zákon č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, byl zastaralý a neposkytoval možnost rychlého a efektivního vymožení závazku. Jeho největší nevýhodou bylo, že si sám věřitel na své náklady musel zjistit majetek povinného. Vymožení pohledávek však již náleželo do pravomoci soudních úředníků. Úředníci nepracovali efektivně a řízení trvalo i několik let. Ke zlepšení tohoto stavu došlo delegováním pravomoci k vymáhání pohledávek z ministerstva spravedlnosti na soukromé subjekty – exekutory. Situace byla ztížena i tím, že v té době neexistoval centrální registr a nebyly propojeny správní úřady (Smrčka 2010).

Předlužení se zpočátku týkalo většinou fyzických a právnických osob samostatně výdělečně činných. Zákon zcela opomíjel sanační formu a upřednostňoval likvidační formu. Nepočítalo se s řešením předlužení fyzických osob nepodnikatelů. Těm nezbývalo, než si své pohledávky řešit soudně v občansko-právním sporu. Začaly sílit tendence nevyhovující stav změnit. Bylo třeba sladit stav v České republice s právními normami evropských společenství. Reakcí vlády byl přijat zákon o úpadku a způsobech jeho řešení č. 182/2006 Sb. a nabyt účinnosti k 1.1.2008. Mimo tohoto zákona došlo k vydání prováděcích vyhlášek č 311/2007 a č. 313/2007 ( Kozák, Budín, Páchl 2008).

Insolvenční zákon přináší zcela nové instituty, které náš právní řád dosud neznal. Jedná se o reorganizaci, konkurz, oddlužení a zvláštní způsoby řešení úpadku, které stanoví zákon pro určité subjekty nebo určité druhy případů. (Ust. § 4 odst.1 zákona č 182/2006 Sb.). Konkurz a reorganizace jsou určeny pro fyzické a právnické osoby (podnikatele). Oddlužení je určeno pro nepodnikající fyzické osoby. Využití oddlužení zákon zapovídá podnikatelům (Maršíková a kol. 2011).

Právní úprava konkurzu je obsažena v ust. § 244 až 315 insolvenčního zákona. Konkurz je podle nové právní úpravy hlavním způsobem řešení úpadku dlužníka podnikatele. V případě fyzické osoby se konkurz využívá jen výjimečně. Konkurzem se z výtěžku majetkové podstaty poměrně uspokojí věřitelé. Do konkurzní podstaty patří dlužníkovy věci movité i nemovité, jeho pohledávky, jiné hodnoty a práva ocenitelné

penězi, spoluvlastnické podíly a jiné jeho podíly, majetek, který mu bude patřit po vypořádání společného jmění a věci vydané na zmírnění určitých majetkových křivd. Neuspokojené pohledávky nezanikají. Přetrvávají i po skončení insolvenčního řízení. Prohlášení konkurzu zveřejní insolvenční soud v insolvenčním rejstříku. Tímto prohlášením se přerušují všechna řízení o právech a povinnostech týkající se majetkové podstaty povinného. Věřitelé mohou své pohledávky uplatnit jen způsobem stanoveným zákonem. Práva a povinnosti přecházejí na insolvenčního správce (IZ 182/2006 Sb., Schelleová a kol. 2004).

**Reorganizace** není běžnou formou úpadku, ale formou výjimečnou. Je příležitostí pro dlužníka provést ve spolupráci s věřiteli takové změny, které umožní fungování podniku. Toto řešení je vhodné pouze pro podnik, schopný v dlouhém období generovat zisk. Ze zisku se postupně umořují pohledávky věřitelů. Nejčastěji dochází k prodeji podniku jako celku a z výnosu prodeje jsou postupně hrazeny pohledávky. Výhodou je zachování výroby, zaměstnanosti a příjmů státu. Závisí na dohodě věřitelů, kteří musí schválit reorganizační plán (IZ 182/2006 Sb.).

### 3 OSOBNÍ BANKROT JAKO ŘEŠENÍ KRIZOVÉ SITUACE

Oddlužení neboli osobní bankrot je novým nástrojem pro dlužníky nepodnikatele. Tato možnost zde původně nebyla a přichází až se zákonem o insolvenční řízení. Jde o reakci zákonodárců na stále zvyšující se počet předlužených občanů. Pro občany v dluhové pasti dosud neexistovala naděje na lepší život. Osobní bankrot jim nabízí alternativu k životu plnému nejistoty a sociálního vyloučení. Podstatou oddlužení je, že dlužníkovi zůstávají zachována oprávnění ohledně jeho majetku zařazeného do majetkové podstaty a po ukončení oddlužení se osvobozuje od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení v rozsahu, v němž uspokojeny nebyly i od placení pohledávek, které do insolvenčního řízení věřitelé nepřihlásili, ač tak učinit mohli. Obecně je možno říci, že insolvence je prioritně založena na principu maximálního uspokojení věřitelů, kteří své pohledávky přihlásili v insolvenčním řízení. V případě oddlužení je kladen důraz na opětovné zařazení fyzické osoby do sociálně-ekonomického života. Institut oddlužení je založen na úvaze, že dlouhodobé vyřazení fyzických osob ze sociálně-ekonomických vazeb, z důvodu jejich dluhů, není žádoucí ani pro dlužníka ani pro stát (Maršíková a kol. 2011).

Tento zákon je pro dlužníka nadějí, že v případě, že splní dané podmínky, bude oddlužen a bude moci začít „nový život“. Tento zákon přiblížil poměry u nás zvyklostem vyspělých zemí. Zatímco dříve fyzické osoby splácely své dluhy i po celý život, tento zákon přináší pro ně pozitivní změnu. Situace dlužníků musela být řešena i z toho důvodu, že dlužníci začali přijímat práci na černo, aby nemuseli splácet dluhy a měli prostředky na své živobytí a tím pádem se mohlo i stávat a také se to často stávalo, že dlužník nakonec skončil v sociální síti. Oddlužení se nemůže týkat osob, které mají závazky z podnikání (Smrčka 2010).

Původní zákon č. 328/1991 Sb., byl nahrazen zákonem č. 182/2006 Sb., protože byl nevyhovující. V tomto zákoně došlo k jedné významné skutečnosti, a tou je užší vazba na Ministerstvo spravedlnosti. Za prvé je v zákoně stanoveno, že insolvenční správce se vybere ze seznamu, který je na Ministerstvu spravedlnosti. Tento správce, kterému je přidělen konkrétní případ, smí odmítnout jenom tehdy, jestliže pro to má důležité důvody. Po celou dobu výkonu své funkce a také i po skončení, nesmí podávat žádné informace, musí zachovat mlčenlivost. Této ho může zprostit pouze dlužník nebo insolvenční soud.

Pro dlužníka je osobní bankrot výhodný, protože mu dává šanci, aby se v přijatelné době vymanil ze svých dluhů (Smrčka 2010).

Rozlišujeme dva druhy dluhové pasti:

- komerční, která se řeší refinancováním nebo konsolidací a tuto situaci je možné stabilizovat
- právní, je to řešení osobním bankrotem podle insolvenčního zákona

Insolvenční zákon nspecifikuje, jak má probíhat oddlužení v případě, kdy se chce oddlužit celá domácnost, tedy oba manželé usilují o oddlužení. Soudní praxe postupně dospěla k názoru, že insolvenční návrh nemohou společně podat na jediném formuláři, ale každý zvlášť. Je vhodné, aby insolvenční soud spojil obě řízení ke společnému projednání a byl jim ustanoven jediný insolvenční správce. Takto postupovat lze v případě, když všechny dluhy vznikly za dobu trvání manželství a jedná se o společné dluhy manželů. Oba manželé musí splňovat podmínky pro oddlužení, tedy nesmějí být podnikateli. Součet jejich zabavitelných příjmů musí zaručit nejméně 30% uspokojení věřitelů. Insolvenčnímu správci náleží za spojená řízení jediná odměna a jedna náhrada hotových výdajů. V případě, že návrh na povolení oddlužení podá jen jeden z manželů, je žádoucí, aby dlužník v návrhu uvažoval i s příjmy druhého manžela. Taktéž SJM se na úhradu závazků použije celé. V usnesení o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře by insolvenční soud měl zavázat k plnění nejen dlužníka, ale i druhého z manželů (Ust. § 389 IZ, Rašínova vysoká škola).

Život není snadný a ten, kdo nadělá dluhy, musí počítat s tím, že je bude muset splatit. Exekuce v rodině nejvíce postihuje ty, kteří zadluženost nevyvolali. V mnoha případech se stává, že manžel nebo manželka ani neví o tom, že ten druhý nadělal dluhy. Když tato situace pak nastane, jsou s tím nuceni se smířit nebo následuje rozvod. Rozvod však dluhy neruší ( Novák, Pokorná 2007).

### 3.1 Návrh na povolení oddlužení a rozhodnutí soudu o návrhu na povolení oddlužení

Oddlužení je možné zahájit jenom návrhem na oddlužení a insolvenční řízení bývá zahájeno dnem, kdy byl insolvenční návrh doručen na příslušný soud, který se zabývá dlužníkovým hrozícím úpadkem nebo úpadkem a také způsobem jeho řešení. Oprávněn je ho podat pouze dlužník, který není podnikatelem. Věřitel ani žádná třetí osoba toto právo nemají. Návrh podaný neoprávněnou osobou soud zamítne. Všichni jsou seznámeni o zahájení tohoto řízení veřejnou vyhláškou. Ode dne zahájení insolvenčního řízení všichni věřitelé dlužníka mohou uplatnit své pohledávky přihláškou. V okamžiku, kdy je zahájeno soudní řízení, dlužník nemůže nakládat s podstatou majetku a také s majetkem. Soud ustanoví předběžného správce, který je pověřen dohledem na dlužníkův majetek. Je třeba zdůraznit, že návrh na povolení oddlužení není po formální stránce shodný s insolvenčním návrhem. (Návrhu na oddlužení může předcházet insolvenční návrh, ten však podává věřitel (Maršíková a kol. 2011).

Zákon předpokládá, že dlužník má na svém oddlužení skutečný zájem. Proto dlužníkovi ukládá povinnost, aby návrh na oddlužení ihned spojil s insolvenčním návrhem. Stane se tak podáním učiněným na jediném formuláři, který se stává pro tento účel jak insolvenčním návrhem, tak návrhem na povolení oddlužení. Formulář je přesně stanoven. Pokud věřitel dlužníka podává insolvenční návrh dříve než dlužník, může dlužník podat návrh na oddlužení i poté, nejpozději do 30 dnů od doručení insolvenčního návrhu soudem dlužníkovi. Soud návrh na povolení oddlužení odmítne v případě, že je takový návrh podán opožděně nebo je-li podán neoprávněnou osobou. Podáním návrhu na povolení oddlužení nejsou dotčeny účinky spojené s nařízením ust. § 390 ( č. 182/2006 IZ).

Zcela nově je v tomto zákoně moratorium, jedná se vlastně o ochrannou lhůtu. Znamená to, že pokud je dlužník podnikatelem, může požádat soud ve lhůtě 7 dnů od podání insolvenčního návrhu o vyhlášení moratoria. O moratorium může požádat pouze fyzická osoba, ne právnická, jenž je v likvidaci. Moratorium má chránit dlužníka, který se ve lhůtě 3 měsíců má pokusit, aby překonal hrozící úpadek nebo vlastními silami zabránil úpadku. V případě souhlasu věřitelů, tato doba se může prodloužit ještě o 30 dnů. Uplynutím této doby moratorium zaniká. Dlužník, pokud chce vyřešit svou situaci oddlužením, musí

přiložit k insolvenčnímu návrhu i návrh na povolení k oddlužení. V případě hrozícího úpadku může návrh podat jen dlužník. Pokud se jedná o dlužníka v úpadku, to znamená, že jde o dlužníka, který má více věřitelů a neplatí své závazky déle než 30 dnů. V úpadku může být také dlužník, jestliže je předlužen a to je tehdy, kdy jeho závazky přesahují hodnotu jeho majetku a má více věřitelů. Žádný účastník insolvenčního řízení nesmí být poškozen nebo znevýhodněn a insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby byly co nejlépe, rychle a hospodárně uspokojeni všichni věřitelé (Smrčka 2007).

Návrh na povolení oddlužení smí být podán pouze na stanoveném formuláři, jenž je včetně pokynů k jeho vyplnění zveřejněn na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti. ([www.insolvencnizakon.cz](http://www.insolvencnizakon.cz)). Nebude-li návrh na formuláři podán, vyzve insolvenční soud k odstranění této vady. Pro zjednodušení plnění povinností dlužníků připravilo pro ně Ministerstvo spravedlnosti jednotný formulář, s jehož pomocí může dlužník současně podat insolvenční návrh i návrh na povolení oddlužení. Součástí formuláře jsou i podrobné pokyny, jak tento formulář vyplnit, aby se předešlo co největšímu počtu možných chyb při jeho vyplňování. Základní náležitosti, které musí formulář obsahovat jsou vymezeny v § 23 vyhlášky č. 311/2007 (Vyhláška č. 311/2007 o jednacím řádu pro insolvenční soudy).

Soud po zjištění, že jsou splněny všechny podmínky, povolí oddlužení. Na schůzi věřitelů se podle většiny hlasů pak rozhodne o způsobu oddlužení. V případě, že většinu hlasů nezíská ani jeden ze způsobů oddlužení, tak rozhodne o způsobu oddlužení soud. Insolvenční zákon zároveň umožňuje dlužníkovi, aby svůj návrh na povolení oddlužení vzal zpět. Může tak učinit dříve než soud vydá rozhodnutí, kterým schválí oddlužení buď prodejem majetku dlužníka nebo splátkovým kalendářem. Pokud dlužník však vezme svůj návrh zpět a insolvenční soud již rozhodl o jeho úpadku, tak dlužník ztratí veškeré výhody, které mu úspěšné oddlužení přineslo a v tomto případě je již jasné, že jeho úpadek může být řešen jedině konkursem. Konkurs na majetek dlužníka není prohlášen pouze tehdy, pokud návrh na povolení oddlužení vzal dlužník zpět dříve než soud rozhodl o jeho úpadku a v dalším průběhu insolvenčního řízení se zjistí, že dlužník se opravdu ve stavu úpadku nenachází. V případě, že návrh na povolení oddlužení nebo jeho přílohy budou obsahovat nějaké nedostatky, tak dlužníka insolvenční soud vyzve k odstranění těchto nedostatků a poskytne mu k tomu lhůtu nejdéle 7 dnů. V případě, že během této doby tyto nedostatky

nebudou odstraněny, tak návrh je zamítnut a soud rozhodne o prohlášení konkurzu. (Kozák 2008)

### 3.2 Zamítnutí návrhu na povolení oddlužení a rozhodnutí soudu o úpadku a povolení oddlužení

Po předložení návrhu soud zkoumá, zda jsou splněny všechny podmínky pro oddlužení. Návrh **zamítne**, pokud zjistí, že dlužník nebude moci zaplatit minimálně 30% pohledávek. Toto povolení soud zamítne i tehdy, když zjistí, že dlužník je nedbalý a má lehkomyšlný přístup k tomu, aby plnil své povinnosti v insolvenčním řízení a také pokud sleduje nepoctivý záměr (IZ č. 182/2006 Sb.).

Insolvenční soud může zamítnout návrh na oddlužení i v případě, že návrh podala znovu osoba, o jejímž návrhu bylo rozhodnuto již dříve. Nepoctivý záměr znamená, jestliže dlužník, jeho zákonný zástupce nebo statutární orgán byli v posledních 5 letech účastníkem insolvenčního řízení nebo jiného řízení, které řešilo úpadek takové osoby nebo proběhlo trestní řízení a účastník byl odsouzen za trestný čin hospodářské nebo majetkové povahy (Kotoučová a kol. 2008).

Oddlužení může být také zamítnuto tzv. **námitkovým řízením**. Jedná se o případ, kdy insolvenční správce upozorní věřitele dlužníka, že existují skutečnosti, které odůvodňují zamítnutí návrhu na oddlužení a nezajištění věřitelé jsou pak oprávněni tyto skutečnosti uplatnit u insolvenčního soudu prostřednictvím námitek. Tyto námitky mohou nezajištění věřitelé podat nejpozději do ukončení schůze věřitelů, kde bylo o způsobu oddlužení hlasováno nebo do 10 dnů po uveřejnění výsledků hlasování, kde bylo rozhodnuto o způsobu oddlužení. Námitky mohou podat jen ti věřitelé, kteří opravdu hlasovali o způsobu oddlužení dlužníka. Pokud insolvenční soud zváží, že námitky těchto věřitelů jsou opodstatněné, tak soud oddlužení neschválí a vyhlásí na dlužníkův majetek konkurz (Kozák 2008).

Návrh dlužníka, pokud se týká oddlužení, musí projít v průběhu insolvenčního řízení **třemi fázemi**:



- a) **úplnost návrhu** – dlužník předkládá návrh, který obsahuje všechny přílohy a skutečnosti uvedené v §§ 391 a 392 insolvenčního zákona. V případě, že návrh je neúplný, soud rozhodne o úpadku dlužníka konkurzem,
- b) **povolení oddlužení** – insolvenční soud na základě návrhu zkoumá, zda neexistují nějaké skutečnosti, které povedou k zamítnutí návrhu a v případě, že v této fázi insolvenční soud návrh nezamítne, rozhodne o řešení úpadku dlužníka oddlužením,
- c) **schválení oddlužení** – v této fázi přechází rozhodování na nezajištěné věřitele, kteří mohou na schůzi věřitelů podat námitky proti povolenému oddlužení (§ 403 Insolvenčního zákona).

Pokud jsou splněny všechny podmínky, které vyplývají ze zákona, soud oddlužení povolí. O způsobu oddlužení rozhoduje schůze věřitelů podle počtu hlasů a záleží také na výši jejich pohledávek. Jeden hlas připadá na 1 korunu pohledávky. Ale zajištění věřitelé nehlasují, neboť hodnota jejich zajištění je nižší než výše jejich zajištěné pohledávky. Pokud insolvenční soud rozhodne o schválení oddlužení prodejem dlužníkovy majetku, tak v tomto rozhodnutí musí uvést informaci o insolvenčním správci, musí tam být označen majetek, který ke dni vydání rozhodnutí náleží do dlužníkovi majetkové podstaty a musí obsahovat seznam nezajištěných věřitelů, kteří by souhlasili i s uspokojením své pohledávky v nižší míře než je 30%. V případě, že se jedná o splátkový kalendář, tak tam musí být uvedena částka, kterou bude dlužník platit vždy k 1. dni v měsíci, zároveň je tam stanoven termín úhrady první splátky a tento termín musí být stanoven tak, aby splátka byla uhrazena nejpozději do konce dalšího měsíce, který následuje po měsíci, ve kterém nastaly účinky schválení oddlužení (Smrčka 2010).

### 3.3 Způsoby oddlužení, povinnosti dlužníka a splnění oddlužení.

Existují dva způsoby oddlužení, a to jednorázové zpeněžení dlužníkovy majetku a druhým způsobem je splátkový kalendář. **Jednorázové oddlužení** se provádí tím způsobem, že insolvenční správce zpeněží majetkovou podstatu dlužníka, do které patří věci nemovité i movité, vkladní knížky, peněžní prostředky, akcie, směnky, šeky a také nepeněžité i peněžité pohledávky dlužníka. Věci, které dlužník potřebuje, aby mohl plnit své pracovní povinnosti, popřípadě i jiné věci, jejichž prodej by nebyl v souladu s morálními pravidly,

nemohou být prodány. Do majetkové podstaty dlužníka nepatří majetek, který nabyl dlužník v průběhu insolvenčního řízení po tom, co nastaly účinky schválení oddlužení. Zpeněžování majetku a také oprávnění nakládat s majetkem dlužníka, kterým mají být zajištěny pohledávky věřitelů má pouze insolvenční správce (Noveský a kol. 2009).

Ve **splátkovém kalendáři** jsou rozloženy splátky do 5 let a dlužník přitom musí zaplatit minimálně 30% pohledávek věřitelů. Splátkový kalendář musí dlužník po celou dobu dodržovat a zároveň při tom musí být dodrženy určité podmínky, a to:

- musí být zaměstnán a jestliže zaměstnaný není, musí usilovat o získání příjmu
- všechny věci, které dostane darem nebo získá dědictvím musí prodat a částky, které takto získá použít ke splácení dle splátkového kalendáře
- každou změnu svého bydliště nebo zaměstnání musí oznámit
- každý rok musí k 15. lednu a červenci předkládat insolvenčnímu správci, věřitelskému výboru a soudu přehled o svých příjmech za posledních šest kalendářních měsíců
- musí předkládat daňová přiznání po celou dobu trvání oddlužení a nesmí zatajovat žádný svůj příjem
- žádnému z věřitelů nesmí poskytovat zvláštní výhody
- nesmí si brát další závazky, které by ve lhůtě splatnosti nemohl splnit
- po dobu schválení oddlužení splátkovým kalendářem nesmí odmítnout žádný dar nebo dědictví (Maršíková 2011).

Výpočet měsíčních srážek se provádí podle občanského soudního řádu (§ 277 a 279). Insolvenční soud také stanoví, v jakém poměru a kolik se bude každému věřiteli splácet. Dlužník musí k návrhu na oddlužení připojit seznam svého majetku a také seznam závazků, doklady o svých příjmech v posledních 3 letech a příjem, který očekává po dobu příštích pěti let. Pokud by věřitel souhlasil, že dlužník mu může zaplatit méně než 30% jeho pohledávky, musí doložit jeho písemný souhlas. S návrhem musí souhlasit i dlužníkova manželka (Kotoučová 2008).

Insolvenční správce po dobu oddlužení má nad dlužníkem dozor a o všem informuje věřitelský výbor i insolvenční soud. V případě, že dlužník by své povinnosti zanedbával, popřípadě se znovu zadlužil, tak soud okamžitě zruší oddlužení a rozhodne o konkurzu. Dlužník během oddlužení nesmí odmítat žádnou možnost, aby mohl pracovat, všechny

příjmy, hlavně ty mimořádné, musí použít k mimořádným splátkám i nad rámec splátkového kalendáře, oddlužení prostřednictvím splátkového kalendáře se týká výlučně dlužníkových příjmů, nesmí popřít pohledávku nezajištěného věřitele. Nezajištěný věřitel je věřitel, jenž pohledávku nemá zajištěnou majetkem, který patří do majetkové podstaty.

Pokud dlužník poruší podmínky oddlužení, tak insolvenční soud může za určitých okolností oddlužení zrušit. O zrušení se jedná v případě, že dlužník nebude moci dodržet splátky dle splátkového kalendáře nebo v případě, že se znovu zadluží a je dokonce proti němu nařízena exekuce. V tom případě pak soud rozhodne, že dlužníkuv úpadek bude řešen konkurzem. Insolvenční soud může osvobození odejmout i v případě, že se zjistí, že dlužník některým věřitelům poskytl zvláštní výhody nebo na základě jeho podvodného jednání (IZ č. 182/2006 Sb.).

V případě, že dlužník plní včas a řádně své povinnosti podle určeného způsobu oddlužení po celou dobu, tak insolvenční soud vydá dlužníkovi usnesení, kterým ho osvobodí od plateb dalších pohledávek, ale učiní tak pouze na návrh dlužníka. Oddlužení se však nevztahuje na majetkové sankce nebo peněžité tresty, rovněž pohledávky za náhradu škody, která byla způsobena porušením právní povinnosti úmyslně. Nevztahuje se ani na závazky, pokud dlužníkovi vznikly po rozhodnutí o povolení oddlužení (Kotoučová 2008).

Insolvenční soud bere splnění oddlužení na vědomí rozhodnutím. Nejdůležitějším předpokladem pro splnění oddlužení je pokrytí pohledávek nezajištěných věřitelů alespoň v rozsahu 30% jejich hodnoty. Na zajištěné věřitele nemá míra uspokojení, co se týká splnění oddlužení, žádný vliv. Za určitých okolností insolvenční soud může brát splnění oddlužení i v případě, že nezajištěným věřitelům dlužník neuhradil jejich pohledávky ve výši 30%. Insolvenční řízení končí rozhodnutím soudu, že vzal na vědomí splnění oddlužení (Richter 2008).

### 3.4 Insolvenční řízení v souvislosti s „evropským právem“

Velký dopad na nezávislost členských zemích EU měla hospodářská i politická integrace začátkem jednadvacátého století. Začalo růst přeshraniční podnikání a to se stává stále více složitější. Toto podnikání podporují hlavně čtyři základní evropské principy svobody, a to svobody pohybu služeb, kapitálu, osob a zboží, protože bez nich vývoj by byl omezován. Důsledkem toho se zvyšuje počet dlužníků, kteří mají majetek v zahraničí buď k nárůstu svého zisku nebo k diversifikaci rizik ztrát svých hodnot. To je překážkou pro věřitele, kteří by chtěli, aby dlužníci jim uhradili celý dluh. Jedná se zejména o případ insolvence, kdy dlužník, aby zachránil svůj majetek, tak ho bude chtít přesunout do cizí země, která zahraniční insolvenční řízení neuznává. Proto chce mezinárodní a evropská právní úprava insolvence vyřešit tuto situaci zajištěním, aby majetek dlužníka mohl být postižen insolvenčí v každé zemi bez ohledu na bydliště dlužníka a na zemi jeho původu. To je jediná správná a účinná cesta k vyřešení případů insolvence. Evropské i mezinárodní insolvenční právo rozlišuje i uznává v této oblasti dva základní principy :

- **princip universality**, který umožňuje v jakékoliv zemi zahrnout dlužníkům majetek do insolvence
- **princip partikularity** (teritoriality): zde závisí na každé zemi, která má plnou suverenitu, aby se rozhodla, zda bude akceptovat, co se týká insolvence, rozhodnutí zahraničních soudů nebo nebude (Kozák 2008).

Skutečnou bariérou v mnoha zemích je, že soudy nechtějí uznat rozhodnutí zahraničních soudů nebo institucí jako právně závazné. Proto nejlepším řešením by bylo zavedení Principu universality. V posledních desetiletích začíná Princip partikularity převládat, protože většina zemí chce, aby bylo dosaženo větší spolupráce a koordinace na základě mezinárodních principů, co se týká této oblasti. Prvním a úspěšným pokusem bylo „Bankruptcy Law“ v USA. Tento zákon byl vydaný v roce 1978 a posloužil jako jeden z modelů pro další právní úpravu ve světě (Schelleová 2008).

Evropské země však až ve dvacátém století vytvářely zákony, které byly akceptované i v zahraničí. V této oblasti byla prvním průkopníkem Skandinávská dohoda, sjednaná v roce 1932. Byla to první mezinárodní dohoda, která se týkala insolvenčního i vypořádacího řízení a byla podepsána mezi Švédskem, Finskem, Norskem a Dánskem,

účinnosti nabyla až v roce 1935. O něco později se objevil další průkopník, který však nebyl ve své realizaci, co se týká většího rozsahu, úspěšný. Byla to Istanbulská dohoda, kterou podepsalo 7 zemí v Istanbulu a bylo to v roce 1990. Tato dohoda ještě nenabyla účinnosti kvůli nedostatečnému rozsahu otázek insolvenčního práva (Kozák 2008).

Co se týká přeshraničního insolvenčního práva tak v této věci se angažovala mezinárodní instituce UNCITRAL, která vypracovala insolvenční právo a tento právní předpis byl přijat v roce 1997. Od té doby se více institucí EU snažilo sestavit a vydat nové nařízení a předpisy, je to např. Nařízení ES o insolvenčním řízení, které nebylo nikdy podepsáno a posloužilo jako podklad pro Nařízení ES č. 1346/2000 (Schelleová 2008).

Evropské insolvenční právo využívá články a také nařízení ES. Ohledně insolvenčního práva existují tato nařízení EU: Je to nařízení ES č. 1346/2000 a č. 603/2005.

Ze směrnic, které se liší od nařízení tím, že nařízení nevyžadují implementační opatření, jsou to směrnice č. 2001/17/ES a č. 2001/24/ES. Existují i další směrnice, ale tyto upravují konkrétní otázky, pokud se týká insolvenčního řízení (Kozák 2008).

Nařízení č. 1346/2000 se připravovalo skoro 40 let a je založeno na principu řízení universalit. Většina států v EU musí upravit ve velmi krátkém termínu insolvenční právo, aby bylo schopné uvést záměr Nařízení do praxe a také, aby bylo kompatibilní. Existují však i pravidla, která se uplatňují přímo:

- mezinárodní jurisdikce soudu ve státě, který by měl zahájit insolvenční řízení
- uznání v jiných členských státech tohoto řízení
- ustanovení o volbě práva
- pravomoc „likvidátora“ aby mohl působit i v jiném státě členském (Schelleová 2008)

Vedle určených pravidel mají nařízení umožnit účinnější a efektivnější realizaci zahraničních insolvenčních řízení. Dle článku 1 Nařízení je nutné, co se týká insolvenčního řízení, splnit čtyři kumulativní podmínky:

- bude nařízeno pouze jedno hlavní kolektivní řízení
- řízení o dlužníkově insolvenční nebude založeno na jiných důvodech než na „insolvenční dlužníka“

- dílčí práva subjektivního dlužníka k majetku, které se týká jeho aktiv nebo jeho pravomoci aktiva spravovat, jsou opravdu dostatečná. Právní charakter, který závisí na příslušné národní legislativě, nebude mít vliv na aplikaci Nařízení na příslušné řízení
- za řízením o jmenování likvidátora by mělo hned následovat jmenování likvidátora (Schelleová 2008).

Insolvenční řízení s „evropským mezinárodním prvkem“ se zabývá především otázkami, které jsou spojené s insolvenčním právem, a jedná se hlavně o to, aby byla zavedena povinnost zveřejňovat rozhodnutí o zahájení insolvenčních řízení v jiných členských státech nebo jak se prokazuje insolvenční správce ustanovený v jiném státě EU nebo o ustanovení insolvenčního správce. Ne všechny souvislosti spojené s úpadkovým řízením jsou v tomto zákonu upraveny. Na toto řízení podle zákona č. 1346/2000 dopadá působnost Rady o úpadkových řízeních a řídí se právním předpisem toho státu, který řízení zahájil. Nařízení obsahují také kolizní normy, kde jsou stanovena pravidla rozhodná pro právní vztahy, které souvisí s tímto řízením. Existují také výjimky z obecného pravidla a v tom případě se uplatňuje princip „lex fori concursus“, který ochraňuje věřitele i třetí osoby (Kozák 2008).

Základním kritériem je, že nařízení můžeme použít pouze u dlužníka, u kterého je centrum hlavních zájmů v kterémkoliv státě EU, nesmí to být však Dánsko a zároveň se nachází jeho majetek nebo jeho věřitelé na území jiného členského státu. Pokud se v průběhu řízení zjistí, že dlužník neměl na území naší republiky aspoň svoji provozovnu, tak je insolvenční řízení zastaveno. Nařízení také rozlišuje hlavní, vedlejší a územní úpadkové řízení, rozdíl je v tom, že úpadkové řízení územní a vedlejší se může zahájit jen ve státě, kde má dlužník provozovnu a hlavní může být pouze ve státě, kde má umístěno centrum hlavních aktivit (Schelleová 2008).

Rozhodnutí o zahájení tohoto insolvenčního řízení a rozhodnutí o ustanovení insolvenčního správce musí insolvenční soud uveřejnit v České republice. V ostatních státech nemusí být toto rozhodnutí zveřejněno, pokud to nevyžaduje vnitrostátní právní předpis státu, kde je provozovna dlužníka nebo kde má sídlo. Insolvenční soud informuje všechny věřitele dlužníka, kterých se to týká, o zahájení insolvenčního řízení a zároveň i o vydání rozhodnutí o úpadku prostřednictvím daného formuláře. Věřitelé, kteří se chtějí o své pohledávky přihlásit, mohou tak učinit také pomocí určeného formuláře (Kozák 2008).

## 4 SOCIÁLNÍ SITUACE DLUŽNÍKŮ

Lidem, kteří mají se splacením dluhu největší obtíže, tak osobní bankrot v žádném případě nepomůže, neboť podmínkou je, že musí totiž splatit minimálně 30% svých závazků, aby zbytek dluhu jim byl prominut a jelikož se většinou jedná o sociálně i ekonomicky slabší vrstvy obyvatel, tak tito lidé nemají dostatečný příjem, aby tuto podmínku splnili. Splacení dluhů navíc nese s sebou velké sociální dopady nejen na jedince, ale i na celou jeho rodinu (Smrčka 2010).

Sociálními problémy a situací v moderní společnosti se zabývá **sociální exkluze**. Je to vlastně pojem chudoby a je spojována s majetkovou nerovností, nedostatečným příjmem, společensky nekonformními kulturními návyky a odcizením ve společnosti. Jedná se o občany, kteří se ocitnou mimo ostatní společnost a kteří jsou kvůli nedostatečnému příjmu sociálně vyloučeni ze společnosti. Mezi nejdůležitější důvody sociálního vyloučení patří hlavně :

- Nedostatek peněžních prostředků. Pokud má člověk malý příjem, musí věnovat více času na získání obživy než věnovat tento čas sociálním kontaktům.
- Nedostatečné znalosti a vzdělání, popřípadě neadekvátní nebo zastaralé znalosti. Lidé, kteří nemají patřičné vzdělání, hůře hledají zaměstnání, neznají základní občanská práva a povinnosti, nejsou dobře informováni o sociálních právech, mají omezené komunikační dovednosti, jsou dezorientovaní vzhledem k justičním a správním orgánům a nemají přehled o bankovních produktech, takže snadno podlehnou lákavým nabídkám a pak se dostávají do svízelných situací.
- Diskriminace. Na základě odlišnosti je s nimi špatně zacházeno (Vavřík 2009).

Cílem sociální pomoci je zabránit chudobě, zajistit, aby všichni lidé měli práci. Proto je v České republice vyvíjeno velké úsilí, aby se těžko zaměstnatelné skupiny obyvatelstva reintegrovaly na trhu práce. Jde většinou o romské početné rodiny, jejichž zainteresovanost pracovat za mzdu reálnou, je nízká nebo žádná. Instrukce, které se zabývají pomocí těm, kteří to potřebují, jsou již dlouho trvalou součástí společenského života. Jejich cílem je stimulace lidí a sociální integrace. Jsou to organizace, které usilují o odstranění stigmatizace a sociálního vyloučení, což je velmi nelehký úkol (Gulová 2011)..

Je nutné, aby se naše společnost začala zabývat problémem občanů, kteří ztratili domov v důsledku závislosti a tím jsou zároveň vyloučeni ze společnosti. Situace si vyžaduje hledat konkrétní cesty, jak pomoci těmto lidem, zamýšlet se nad tím, co učinit, abychom jim usnadnili návrat do normálního života. Mnohdy sociálnímu vyloučení předchází špatné výchovné podmínky v rodině a komplikované dospívání, nepravidelná školní docházka, špatný zdravotní stav. Aby se v budoucnosti nemusel řešit velký nárůst sociálního vyloučení, je důležité, aby v rodině byla zabezpečena kvalitní výchova už od mládí. Sociální vyloučení vede k tomu, že se zhorší sebekontrola, zvýší agresivita, rozmáhá se alkoholismus a vede to také ke snížení pracovního výkonu. Aby nedocházelo k této situaci, je nutná solidarita ve společnosti a také větší pocit odpovědnosti (Sborník z konference 2007).

Nejčastěji se do sociálního vyloučení dostávají osamělé matky, nezaměstnaní, lidé bez domova, zdravotně a mentálně postižení, osamělí staří lidé, mladí lidé bez dostatečného vzdělání, osoby v dlouhodobé péči, cizinci, děti ze sociálně znevýhodněného prostředí a lidé, kteří se nevyznají v nových technologiích (Vavřík 2009).

Nezaměstnanost je ovlivňována několika faktory, a to pohlavím, věkem, lokalitou, etnickou a národností příslušností. Vážným problémem bývá nezaměstnanost imigrantů. Pokud jsou lidé nezaměstnaní, tak klesá jejich sebevědomí, těžko se do této role adaptují a dochází také ke zhoršení psychického a fyzického zdraví, ke snížení sociální prestiže, k poklesu jejich statusu a ke změně jejich sociální pozice ve společnosti, i k rozpadu manželství. Někteří lidé vnímají vyřazení z pracovního procesu jako pochyby o jejich vlastních schopnostech, jejich uplatnění ve společnosti a trpívají pak pocity marnosti, zbytečnosti, mají sklon k apatii a posléze rezignují. Lidé si postupně zvyknou na to, že nepracují, že mají nižší příjem a pak je pro ně stále těžší vrátit se do pracovního procesu (Noveský a kol. 2009).

#### **4.1 Vztah tématu práce se sociální pedagogikou a sociální situace povinného**

Téma mé bakalářské práce je se sociální pedagogikou spojeno v oblasti prevence zadluženosti, výchovy k zodpovědnému způsobu života, řešení tíživé sociální situace a pomoci rodinám zasažených negativními dopady zadluženosti. Jde o rodiny s narušenými



vztahy a rozvody, neboť tyto rodiny trpí narušenými vztahy, asociálním chováním a vychovávaným dětem nevytváří optimální výchovné podmínky. Týká se to rodin ze sociálně slabších vrstev, cizinců, mladých rodin, seniorů, dále pak zejména matek samoživitelek. V důsledku nízkého příjmu dochází k jejich odsunu na okraj společnosti. V těchto rodinách se zhoršuje dostupnost vzdělání, bydlení, zdravotní péče a také zaměstnání, protože domácnost se soustředí na zajištění materiálních potřeb rodiny, pak nezbývá čas nebo síly na zajištění potřeb vhodného prostředí pro správný rozvoj dětí. Dítě prostřednictvím rodiny poznává svět a osvojuje si správné sociální a společenské návyky, ale zadlužené rodiny v této roli selhávají. Proto nemá dítě správné výchovné vzory. Pokud rodiče nepracují, dítě považuje takovéto chování za normální a v dospělosti se chová tak jako jeho rodiče, to znamená, že také nepracuje (Mühlpachr 2008).

Sociální pedagogika by měla vychovávat děti k zodpovědnému životnímu stylu. Dětem chybí prevence ve výuce finanční gramotnosti. Většina české společnosti trpí značným deficitem, co se týká správného finančního rozhodování. Cílem finanční gramotnosti je vybavit člověka potřebnými znalostmi, které mu umožní racionální vyhodnocení situace a zodpovědné rodinné hospodaření. Dále má za úkol vychovávat jedince k zodpovědnému životu ve společnosti. Tíživou sociální situaci zadluženým rodinám pomáhá řešit sociální práce, která se sociální pedagogikou úzce souvisí.

Sociální pedagogika jako součást pedagogiky je zaměřena nejen na ovlivňování psychosociálního vývoje, roli prostředí ve výchově v souvislosti s ohroženými, rizikovými či nějak znevýhodněnými skupinami, ale též výchovným působením na tyto ohrožené skupiny mládeže a dospělých. Snaží se vytvářet soulad mezi potřebami jedince a celé společnosti (Kraus, Poláčková 2001).

V naší společnosti se sociální situace velmi mění. Před sociální pedagogikou stojí snad nejtěžší úkol a to je pomoc při hledání vnitřního zakotvení a identity a pomoci těm, kteří nejsou dostatečně vybaveni flexibilitou, nestačí tomuto tempu, selhávají, protože nezvládají úkoly, které jsou jim dané. A takových lidí stále přibývá. Je nutné, abychom se naučili ovládat strategie, které jsou důležité pro zvládnutí těžkých životních situací, abychom dokázali prohrávat a přitom abychom nezůstali poraženi. Stejně důležité je zúčastňovat se společenského života (Kraus 2008).

Sociální pedagogika je chápána jako pomoc lidem, kteří se dostali do složité životní situace a ve smyslu výchovy jedince ve vztahu k celé společnosti, k podmínkám a metodám jeho výchovy. Podle P. Klímy a R. Jedličky je sociální pedagogika aplikovanou, specializovanou disciplínou, v níž se pedagogické postupy využívají v situacích, kde ovlivňování běžným způsobem psychosociálního vývoje selhává a kde problémy provází výchovné působení (Kraus, Sýkora 2009).

Prostředí, ve kterém člověk žije, velmi ovlivňuje rozvoj jeho osobnosti. Nikdo nepochybuje již o tom, že prostředí, ve kterém vyrůstáme a také žijeme, zanechává v nás zřetelné stopy a také nás částečně ovlivňuje a poznamenává. Přesto není pravidlem, že prostředí, které se jeví jako špatné, musí působit na jedince nepříznivě a naopak. Jedno je však jisté, že jednání a život člověka v každém případě poznamenají podmínky, v nichž se vyvíjel a ve kterých vyrůstal. Člověk se s prostředím, které jej obklopuje, vyrovnává s různou mírou úspěšnosti, je to velmi závislé na jeho osobnosti (Kraus 2008).

Mezi nejohroženější skupinu patří lidé s nízkými příjmy, ti nejenže nemají dost peněz na splátky, ale jsou také málo imunní vůči svodům spotřební společnosti. Tito lidé také nedokáží domyslet důsledky svého chování.

K sociálnímu vylučování jedinců dochází v důsledku enormního nárůstu dlouhodobé nezaměstnanosti. Rizikovými faktory v důsledku dlouhodobé nezaměstnanosti a sociálního vyloučení jsou zdravotní postižení, nízké vzdělání a kvalifikace, život v oblastech s vysokou nezaměstnaností, patologická závislost, půjčování peněz na vysoký úrok, neplacení nájmu a elektrické energie a neuvážené nákupy na spotřebitelský úvěr (Noveský a kol. 2009).

#### **4.2 Narušené vztahy v rodině v důsledku zadlužení**

Mezi významné společenské instituce patří rodina. Její výchovná funkce je nezastupitelná. Bez zkoumání rodiny by historie vývoje lidské společnosti byla neúplná. Rodina existovala ve všech obdobích lidské společnosti. Rodina se skládá z manželského páru a dětí. Uvnitř

rodiny převažuje vzájemná spolupráce a pomoc, důvěrné kontakty, plánování budoucnosti a společné zájmy. Každá rodina má svoji atmosféru a člověk cítí, kdo patří do ní a kdo ne (Přadka a kol. 2004).

Lidé se v rodinném prostředí učí reagovat na různé situace, v nichž se ocitnou a také se učí reagovat na okolní svět. Celý život se v něm člověk učí základní sociální role, které jsou podmíněny dobovou a kulturní situací. Rodinné prostředí má velký vliv na všechny její členy. Rodina má možnost ovlivnit vývoj dítěte v jeho počátečních fázích. Pro dítě je vzorem mezilidských vztahů, ze kterého se dítě bere vzor a řídí se jím dále ve svém životě a bude s ním srovnávat i všechny své další vztahy. Ideálem je harmonické prostředí, které pro dítě poskytuje všestranné podněty a uspokojuje jeho základní psychické potřeby. Rodina umožňuje najít jedinci místo ve společnosti a pomáhá mu začlenit do společenských vztahů. Každá rodina ke své existenci musí mít základní ekonomické předpoklady, aby dětem utvořila dobré podmínky pro přípravu pro život, učení, hru, odpočinek i zábavu a také aby děti užívala. Důležité pro dítě je vzájemné dobré soužití rodičů. V současné době je však rodinné prostředí podrobováno stále větší oprávněné kritice (Mühlpachr 2008).

Rodina byla a stále zůstává nenahraditelná a nepostradatelná nejen pro dospělého člověka, ale hlavně pro dítě, i když v dnešní době již rodina přestává plnit své základní funkce. Často však vystupuje, hlavně v sociálně slabém prostředí, jako opěrný bod, kam se mohou především děti uchýlit. V současnosti se však na životním stylu rodiny velmi podepisuje velká pracovní vytíženost rodičů, kteří se pak v důsledku toho málo dětem věnují a snaží se jim to vynahradit vysokým kapesným nebo nákupem materiálních prostředků. Ubývá společných prožitků a činností. Dochází k vnější i vnitřní struktuře rodiny a hlavně se v českých rodinách začíná objevovat problém nezaměstnanosti a mnoho jiných rodinných problémů. Každého člověka velmi výrazně utváří rodinné prostředí. Toto se však promítá do charakterových vlastností dětí a přispívá to k jejich deviantnímu jednání (Kraus, Sýkora 2009).

Někdy se stává, že se neutvoří mezi rodiči a dítětem uspokojivý vzájemný vztah. Důvodů může být mnoho, lhostejnost ze strany rodičů, chybějící láska k dítěti, nezájem o dítě nebo neschopnost navázat s dítětem dobrý vztah. Důsledkem pak bývá agrese, týrání dětí, drogy,

sexuální zneužívání a zvyšování počtu dětí, které se potulují na ulici. Při nápravě těchto chyb je nutno pomáhat rodině i dětem poradenskou službou a prevencí na všech společenských úrovních. Děti potřebují zkušenosti a rady dospělých, aby se dokázali se svými zážitky i životem vypořádat. Sociální situace se v naší společnosti mění. Odlišují se podmínky jednotlivých sociálních skupin z hlediska využívání volného času. Tato situace se pak promítá i ve vysoké rozvodovosti. Naše země patří k zemím, kde je nejvyšší rozvodovost (Přadka, Knotová, Faltýsková, 2004).

Nezanedbatelná je přitom skutečnost, že rozvodem dochází k čím dále větší diferencovanosti rodin podle sociálně-ekonomické úrovně. Přibývá rodin, které se nachází v nižším příjmovém pásmu a vzhledem k jejich častému zadlužení hrozí stále většímu počtu rodin vyloučení sociální. Důsledkem toho pak je, že v takových rodinách častěji dochází k patologickému chování a děti z těchto rodin bývají také častým terčem šikanování. Jsou to především mladé rodiny s dětmi, které se dostávají do této pro ně složité situace (Teyber 2007).

Přitom koncem 20. století se o rodině říkalo, že člověk v ní nachází národní, osobní a skupinovou identitu a potřebuje ji pro udržení vlastní rovnováhy. Na světě žije mnoho dětí, které nepoznaly, co je to teplo domova, nezažily lásku, dobrou výchovu a starostlivost a nemohly se vzdělávat. Zažily však krutost, agresivitu, týrání ze strany rodičů. Naproti tomu existují děti, které vyrůstají v atmosféře porozumění a jsou šťastné. Děti jsou nositelem naděje na lepší budoucnost a také pokračovatelem lidského rodu. Předpokladem pro zdravý vývoj dětí je, aby rodina zůstala pospolu a nedocházelo k rozvodům (Bakošová 2008).

Rodina je základem každé společnosti a vybavuje jedince určitým sociálním statutem. Čím dál větší rozvodovost však svědčí o krizi rodiny. Tato krize souvisí se změnou ekonomického postavení a větší nezávislostí žen a hlavně z jejich vysoké zaměstnanosti a také se vznikem dvoukariérových manželství.

Velký vliv na vzrůstajícím počtu rozvodů má vzrůstající tempo společenských změn. V dnešní době lidé často mění bydliště i zaměstnání a příčinou toho je větší finanční přínos. Důsledkem toho je, že ve vyspělé společnosti vzrůstá rozvodovost. Účastníci

rozvodů vždycky něco ztrácejí, děti přichází o přítomnost otce, a dochází k ekonomické ztrátě (Colorosová 2008).

Rozvod je tak rozšířeným jevem, že se každoročně dotýká velkého počtu dětí. Děti berou rozpad manželství jako nejhorší a nejbolestivější událost ve svém životě, protože nerozumí tomu, co se děje a odchod rodiče vnímají velmi tíživě. Mnoho dětí si rozvod rodičů klade za vinu a cítí za tento rozvod odpovědnost. V této situaci je velmi důležité, aby rodiče s nimi promluvili o všech změnách, ke kterým dojde a všechno jim důkladně vysvětlili. Nejhorší reagují po rozvodu děti, které musí přihlížet konfliktům rodičů a všem jejich hádkám a vzájemné kritice a pak se rodiče nemohou divit, že se u dětí začnou projevovat dlouhodobé problémy, jako jsou vzdor proti učitelům, zhoršený prospěch ve škole a neposlušnost. Rozvod děti vždycky poškozují, působí jim dlouhodobé adaptační problémy a vždy jim způsobí nějakou újmu. Adaptační potíže však většinou nejsou způsobeny samotným rozvodem, ale přetrvávajícím konfliktem mezi rodiči (Teyber 2007).

Proto by se mělo stát pravidlem, aby rozvádějící se manželé v první řadě mysleli na prospěch svých dětí a přestali před dětmi ventilovat své problémy. Děti potřebují vědět, že někam patří a že mají místo u obou rodičů (Colorosová 2008).

#### **4.3 Prevence proti zadlužení, finanční gramotnost a dluhové poradenství**

Žádná prevence nefunguje tak, že negativní jev úplně vymytí. Může pouze ovlivnit jevy, které bychom chtěli změnit. Prevence vlastně znamená, že je to zákrok předem. Dnes již často hovoříme o prevenci, která se týká násilí, kriminality, alkoholismu, drogové závislosti a v tomto případě jde o prevenci sociálních deviací. Čím dále častěji se však v této souvislosti hovoří i o prevenci proti zadlužení. Z hlediska sociálního, ekonomického, zdravotního je lépe předcházet těmto jevům než je pak následně řešit. Aby prevence byla efektivní, je třeba s ní začít co nejdříve. Čím dříve se začneme prevencí zabývat, tím by měla být efektivnější.

Prevence je velmi důležitá z toho důvodu, aby těchto problémů v budoucnosti se řešilo co nejméně. Je to složitý komplex vztahů, okolností a situací. Nejlepší prevencí je dobrá

výchova občanů, kteří by se naučili vnitřní kázni, smyslu života a dovedli by za ním kráčet (Sborník z konference 2007).

Mezi prevencí můžeme zařadit dodržování těchto zásad:

- 1) Nepůjčovat si na zbytečnosti – vždy je nutno si rozmyslet, zda věc, kterou si chci za úvěr pořídit, skutečně v současné době potřebuji
- 2) Nepřeplácet životnost – nekoupím si na úvěr žádnou službu, kterou bych splácel delší dobu, než ji budu užívat
- 3) Nebudu riskovat bankrot – vždy si propočítám, kolik si ve své ekonomické situaci mohu dovolit splácet, zda mi zůstane nějaká finanční rezerva
- 4) Všem nedůvěřuji – prověřím si finanční instituci, která mi úvěr nabízí
- 5) Neunáhlím se – nabídku vždy zvážím, porovnáám ji s nabídkami ostatních institucí a pak se rozhodnu, co je pro mě nejvhodnější
- 6) Nesrovnávám jenom úroky – vždy si zjistím celkový objem peněz, nejen úroky, ale i ostatní poplatky, sazby RPSN
- 7) Podepisuji jen známé – vždy podrobně prostuduji smlouvu, úvěrové podmínky včetně sankcí nebo pokut a v případě, že něčemu nerozumím, obrátím se na odborníky
- 8) Myslím i na budoucnost – své závazky platím vždy řádně a pojistím se i pro případ, že bych nebyl schopen v budoucnu své závazky splácet
- 9) Nesplácím půjčku půjčkou – v případě, že nebudu schopen svůj úvěr splácet, řeším to domluvou přímo s věřitelem, nikoliv poskytnutím nové půjčky
- 10) Nespolehám se na zázraky – pokud finanční instituce zamítne mou žádost o úvěr, přehodnotím svoji ekonomickou situaci dříve, než se obrátím na někoho jiného. Měl bych pamatovat na to, že tím ochrání nejen sebe, ale i mě ([www.cbcz.cz/cz/desatero-odpovedneho-zadluzovani](http://www.cbcz.cz/cz/desatero-odpovedneho-zadluzovani)).

Zadlužováním sociálně vyloučených lidí vznikají náklady celé společnosti, ať už se to týká nákladů na řešení kriminality, na prevenci, na ústavní výchovu dětí z odebraných rodin v důsledku špatné sociálně-ekonomické situace, náklady na sociální dávky, ztráty na platbách při nelegálním zaměstnání osob, které byly postiženy exekucí. Proto by jednou z priorit státní politiky měla být ochrana společnosti před následky vysokého zadlužování.

Jelikož zadlužení českých domácností stále roste, je potřeba, aby stát zvýšil finanční vědomosti u české populace, neboť finanční služby jsou pro většinu obyvatel nesrozumitelné. Jsem přesvědčen o tom, že v případě zvýšení finanční gramotnosti by ubylo domácností, které by byly zadlužené.

Jedno je jisté, pokud jsme mladí, nestaráme se o to, co bude a žijeme hlavně přítomností. Přáli bychom si, abychom byli šťastní, nic nás netrápilo, dosáhli pracovních úspěchů a mohli se radovat ze života. Ale pokud se podíváme na život rodičů nebo známých, tak zjistíme, že život není jen radost a že v životě člověka hrají peníze dosti významnou roli. Musíme vyvinout velké úsilí, abychom peníze vydělali. Chceme také, abychom z nich měli co nejvíce užítku. Bylo by škoda nevyužít peníze, které máme k tomu, aby nám něco vydělaly. Peníze nás provázejí celým životem. Nejprve potřebujeme někde bydlet, pak si založíme rodinu, narodí se nám děti a my začneme uvažovat, jak tuto situaci vyřešit. Léta nám běží a my stárneme a nastává období důchodového věku. Dnes je to pro mnohé z nás vzdálená budoucnost, těžko říci, co se do té doby všechno stane. I v důchodu budeme potřebovat peníze, protože vidíme i na svých rodičích, že důchod nestačí na komfortní život. Budeme se umět smířit s tím, že nám poklesne životní standard? Pokud chceme, aby se naše životní úroveň zachovala, musíme pro to něco udělat. Ať se nám to líbí nebo ne, vždycky bude platit, že v případě, že budeme finančně negramotní, tak lidé, kteří budou finančně gramotní, budou na nás vydělávat (Brabec 2012).

Právě chybějící **finanční gramotnost** způsobuje, že se lidé často zadlužují nebo předlžují a často tato situace končí osobní, rodinnou nebo pracovní tragédií a také to vede člověka k sociálnímu vyloučení. Často však stačí málo, lidé by měli hlavně vědět, na co si mají dát pozor a co nemají podepisovat a k tragédii nemůže dojít. Toto všechno učí finanční gramotnost, která by mohla pomoci i těm, kteří mají již problémy s předlžením. Jednoznačným přínosem pro všechny i pro celou naši společnost je každá půjčka, kterou občan, který zná finanční gramotnost, nepodepíše. Zároveň je to ztráta pro ostatní, kteří vědomě spekulují s neznalostí občanů a z této neznalosti nehorázně profitují. Je ve veřejném zájmu, aby občané byli finančně gramotní, i když nebankovní finanční instituce s tím určitě souhlasit nebudou (Vrbková 2009).

Na **dluhové poradny** se obrací hlavně lidé, kteří mají nízké příjmy a kteří nejsou schopni splácet své dluhy. Pokud tento typ dlužníka podá na soud žádost, tak je jasné, že soud osobní bankrot nepovolí a vyhlásí na něj konkurz a tím pádem dojde s největší pravděpodobností k exekuci. Poradenské dluhové centrum pomáhá zdarma lidem v jejich složité situaci. Osudy lidí, kteří se na ně obrací, jsou v podstatě podobné. Zpočátku se jedná o malý úvěr, který ani není nutný a rodina si na něj mohla našetřit. Pak přijdou nějaké nečekané výdaje, lidé si vezmou další úvěr, přestanou mít na splátky a jelikož jim už banka nepůjčí, sáhnou po nebankovním úvěru a jejich dluhy začnou narůstat (<http://www.peníze.cz/osobní-bankrot/>).

V případě, že dlužníci vyhledají občanskou poradnu, aby jim poradila, jak postupovat v této situaci, tak nejprve by si měli sepsat všechny své závazky. Pak by si měli rozdělit své závazky na ty, které jsou důležité a nutné a na ty ostatní. Mezi ty důležité patří voda, elektrická energie a závazky, které jim zajišťují bydlení. Po sepsání závazků by si měli sestavit rodinný rozpočet a zjistit, kde mají nějaké rezervy a v případě, že jsou nezaměstnaní, měli by si co nejdříve zajistit pravidelný příjem. Teprve pak je možné řešit konkrétní postup při zadlužení (Hanousková a kolektiv 2010).

Každý, kdo se dostane do dluhové pasti, než podá na soud žádost o oddlužení, měl by si propočítat veškeré své příjmy a výdaje včetně všech úvěrů a také odměny pro insolvenčního správce, který bude po celých pět let nad jeho oddlužovacím procesem dohlížet. Poradny pro dlužníky nemají v této zemi nouzi o práci, rostou závratným tempem, protože lidé své dluhy neumí řešit.

Návrhy na oddlužení začínají soudy pro formální chyby odmítat a přitom neporadí, kde se stala chyba a co by měli dlužníci doplnit, aby návrh na oddlužení byl v pořádku. V tomto pomáhá dlužníkům občanská nebo jiná porada, která jim poradí, jak mají být veškeré písemnosti správně sepsány, aby nebyly od soudu vráceny, popřípadě je za dlužníky vyplní. Zaměstnanci této poradny s dlužníkem celou situaci vyhodnotí a pak mu navrhnou, co má za další kroky podniknout ([www.peníze.cz/osobní-bankrot/](http://www.peníze.cz/osobní-bankrot/))



## II. PRAKTICKÁ ČÁST

## 5 PŘÍPADOVÉ STUDIE

Poznatky k případovým studiím jsem čerpal z rozhovorů se zadluženými občany. Provedl jsem 30 rozhovorů. Z tohoto počtu osob 22 situaci nijak neřešilo. Zaměřil jsem svou pozornost na zbývajících 8 osob, kteří se snažili svou tíživou situaci řešit, neboť to má souvislost s tématem mé bakalářské práce. Kvalitativní výzkum případovými studiemi jsem zvolil z toho důvodu, že tito lidé se neradi svěřují s informacemi o své situaci.

### 1. Případová studie

Jan 45 let. Pan Jan je svobodný. V roce 1994 si jako mnoho z nás vyzkoušel výherní automaty. Zpočátku hrával nepravidelně, spíše pro zábavu. Postupem času se spolu s občasnými výhrami stával na hře závislý. Začal hrávat pravidelně každý den po příchodu ze zaměstnání. Někdy vydržel hrát i 3 dny v kuse a z heren chodil přímo do zaměstnání. V této době se již jeho sázky zvyšovaly a s tím rostlo i riziko velké prohry. Pan Jan měl velmi dobře placenou práci a značné úspory. S rostoucími sázkami se i úspory začaly zmenšovat. Stal se součástí skupiny, která hrávala o značné částky. Už pro něho nebyl problém za večer v herně prohrát i 150 000 Kč. Zde začaly jeho první pochybnosti, zda je schopen vyhrát prohrané peníze zpět. Nedokázal již přestat hrát a na výherních automatech se stal závislým. Vyčerpal své úspory a už ani jeho plat mu nestačil. Jeho závislost prohlubovali i majitelé heren, kteří mu poskytovali veškerý servis, jen aby nepřestal hrát.

Chvíli si takto připadal důležitý. Začal si půjčovat. Nejprve od kamarádů a kolegů. Ale ani tyto prostředky mu nepostačovaly. Rozhodl se navštívit banky. S poskytnutím půjčky neměl vzhledem ke své dobře placené práci problém. Dokonce se chlubil a považoval to za úspěch, jak během dvou hodin dokázal obejít tři banky v okresním městě a ode všech získal půjčku. Musím zde podotknout, že v té době ještě neexistoval rejstřík dlužníků a spolupráce mezi jednotlivými bankami. Ani tyto půjčky na potřebu hrát nepostačovaly. Začal rozprodávat zařízení domácnosti, šperky a vše, co mělo nějakou hodnotu. Situaci mu zhoršovali ostatní hráči, kterým půjčoval. Poštou přicházely první upomínky pro neplacení závazků. Zpočátku je i četl a poslal i nějakou tu splátku. S přibývajícím počtem upomínek je přestal číst a házel je do koše. Se zavedením rejstříků dlužníků se banky stále úporněji dožadovaly uhrazení svých pohledávek. Situaci stále neřešil. Banky proto přikročily

k exekuci srážkami ze mzdy. Musel sepsat splátkový kalendář. Pro jeho potřeby na účtu ponechaly jen životní minimum. Ani za tohoto stavu nepřestal hrát. Hra se mu stala jakousi útěchou, útekem od reality.

Nedostatek prostředků řešil půjčkami od nebankovních společností. Ty ho za každou neuhrazenou splátku penalizovaly vysokými sankčními úroky, které několikanásobně překračovaly původně poskytnutou částku. Situace se stávala neúnosnou. Jeho dluhy v důsledku nečinnosti a neplnění splátkového kalendáře narostly na astronomickou částku 500 000 Kč. A každým dnem rostly. Začal si půjčovat od kohokoliv, kdo mu byl ochoten půjčit. Pro přátele hledal stále nové výmluvy, proč a kdy jim dlužné částky uhradí. Nakonec se jim začal vyhýbat a domů chodil až v noci, aby nepotkal někoho, komu dlužil. I doma se nechal zapírat. Tento stav se začal podepisovat na jeho rodině. Po prodeji veškerého hodnotného zařízení domácnosti mu rodiče začali vypomáhat penězi se splácením dluhu. Mnoho prostředků na základní životní potřeby jim nezbývalo. Stále častěji ho pronásledovaly výčitky svědomí po prohraných penězích. Po obci i v zaměstnání se začaly šířit informace o jeho zadlužení a závislosti na výherních automatech. Odmítal si přiznat, že je závislý a začal se stranit lidí.

Přesto nepřestal hrát. Prostředky na hraní si opatroval krádežemi v zaměstnání. Po zavedení kamer o tuto část příjmu přišel. Kamarádi ho přivedli k sázkovým hrám. Využil každé příležitosti, která mu poskytla naději vyhrát dlužné peníze zpět. Peníze došly. Neměl již prostředky ani na jídlo ani na cestu do zaměstnání. Do zaměstnání jezdil stopem. Jídlo řešil na dluh. V zaměstnání měli možnost platit obědy a základní potraviny kartou, která se uhrazovala zpětně za měsíc. Často mu takto strhávali z platu i 5000 Kč. O tuto částku potom snížil splátky bankám a své životní minimum. Kartu časem zaměstnavatel zablokoval. V této, pro něho těžké, situaci mu zemřeli rodiče. Nejprve matka a o rok později otec. Přišel o jejich podporu při splácení půjček. Ocitl se na dně.

Jeden, z jeho mála přátel, mu nabídl pomoc prostřednictvím občanského sdružení zabývajícího se pomocí předluženým občanům. Po mnoha odkladech vyhledal jejich pomoc. Navrhli mu oddlužení osobním bankrotem. S jejich pomocí vyplnil návrh a podal ho k soudu. Věřitelé s počátku nesouhlasili, ale nicméně později si uvědomili, že získat alespoň 30% dlužné částky je lepší než nic. Soud oddlužení povolil. Svou roli sehrál i fakt,

že si i přes všechny problémy udržel dobře placené zaměstnání a byl tedy schopen po pěti letech uhradit 30% svých závazků. Protože již žádný majetek neměl, soud pro něho zvolil oddlužení splátkovým kalendářem. Osobní bankrot pro něj začal platit. Dluhy již nerostly. Spláčet vydržel 10 měsíců. Potom u něj zvítězila závislost na výherních automatech. Vzal si půjčku u nebankovního poskytovatele. Tím porušil podmínky oddlužení. Věřitelé se o tom dozvěděli a navrhli soudu oddlužení zrušit. Soud jim vyhověl. Dnes jeho dluhy opět neustále narůstají. Závislost nad ním zvítězila.

## 2. Případová studie

Marek 34 let. Markovi problémy se splácením způsobila jedna neuvážená hypotéka. Chtěl začít podnikat jako řemeslník. V tuto dobu se mu naskytla možnost koupit nemovitost. O koupi nemovitosti neměl zájem ani tak on sám jako spíše jeho otec. Bydleli spolu v jednom rodinném domě ještě se sestrou, která čekala narození druhého dítěte, jejím manželem a matkou. Koupí nemovitosti by se vyřešila i jejich bytová situace. Součástí kupovaného domu byla i dílna, ve které by mohl provozovat svoji živnost. Majitelka s prodejem spěchala a zařídila i hypotéku na koupi nemovitosti. Neměl čas si vše pořádně promyslet, zejména zda je schopen splátky hradit. Jeho otec naléhal a svoji roli sehrála i dílna. Hypotéku podepsal a majitelka dostala své peníze. Ovšem, aby banka poskytla hypotéku, museli zastavit i kupovanou nemovitost. Splátka činila 12 000 Kč měsíčně. Částka byla sice dosti vysoká, avšak jeho otec i matka se zavázali, že mu budou se splácením pomáhat a zaplatí druhou polovinu měsíční splátky.

Zpočátku vše probíhalo normálně. První známky znepokojení se objevily při důkladné prohlídce nemovitosti. Byla ve špatném stavu a vyžadovala nemalou investici, aby se stala obyvatelnou. I energeticky byla velmi náročná. Jednalo se o velkou, původně kancelářskou budovu. Jen vytopení domu na pokojovou teplotu vyžadovalo částku 4 000 Kč. Na energii a další služby připadlo dalších 4 000 Kč. V součtu činila měsíční splátka hypotéky a energetických služeb 20 000 Kč. Za tohoto stavu si rodiče vzali půjčku na uvedení nemovitosti do obyvatelného stavu a plus na vybavení 100 000 Kč na tři roky s měsíční splátkou 5 000 Kč. Tímto rozhodnutím rodinu zatížili měsíční splátkou 25 000 Kč. Jejich čistý měsíční příjem činil 36 000 Kč. Na potraviny a další základní potřeby tak zbývalo

třem lidem 11 000 Kč. S touto částkou vycházeli jen stěží. Peníze jim vystačily pouze k další výplatě bez možnosti vytvoření finanční rezervy pro nenadálé situace.

V tomto okamžiku se Marek rozhodl ukončit své zaměstnání a začít podnikat. Aby mohl svůj cíl uskutečnit, potřeboval dokoupit náradí a osobní automobil. Situaci vyřešil půjčkou od příbuzného. Marek se zavázal půjčku splatit do čtyř let. Po počátečním vlažném začátku se mu začalo v podnikání dařit a jeho čistý měsíční příjem stoupl na 35 000 Kč. Z této částky ovšem musel odečíst odvody na zdravotní a sociální pojištění. Dům se mu dařilo splácet a něco i ušetřil. Protože pracoval ve stavebnictví, věděl, že v zimním období bude zakázek méně, přesto se neznepokojoval. Zima byla příznivě mírná a tak toto kritické období zvládl. Narodil se mu syn. Pro něho toto, velmi šťastné, období brzy skončilo. V důsledku nezaplacení faktur odběrateli, zůstal náhle bez prostředků. K tomu se přidala úhrada DPH. Ani po urgencích z jeho strany se zaplacení faktur za odvedenou práci nedočkal. Nemohl ani pokračovat v podnikatelské činnosti na dalších zakázkách, neboť neměl finanční prostředky na nákup materiálu a pohonné hmoty na dopravu výrobků k objednateli.

Začal brát jen zakázky, kde mu odběratel poskytl zálohu. To však většinou postačovalo jen na nákup materiálu a pohonných hmot. V tomto období mu již odběratelé dlužili 200 000 Kč. Aby měl na splátky hypotéky, jako první přestal platit zálohy na zdravotní a sociální pojištění. S koncem roku na něho dolehla daň 20 000 Kč díky vysokému příjmu, přestože neměl uhrazeny faktury. S bankou se snažil dohodnout na snížení měsíčních splátek a prodloužení splatnosti hypotéky. Banka však nesouhlasila. Za tohoto stavu zasáhla Českou republiku krize ve stavebnictví. Zakázek ubývalo a jeho příjmy nepostačovaly na obživu rodiny a na splátky hypotéky. Ani rodiče mu nemohli příliš pomoci, protože otec přišel o zaměstnání. Navíc neměli ještě uhrazenou půjčku na pořízení vybavení domu. Marek se rozhodl, aby měl na pokrytí základních životních potřeb své rodiny, že zaplatí až každou druhou měsíční splátku hypotéky a nebude platit měsíční zálohy na zdravotní a sociální zabezpečení.

Banka však po první nezaplacené měsíční splátce reagovala zasláním upomínky. Finanční úřad začal Marka obesílat výzvami k zaplacení dlužné daně spolu s úroky z prodlení. Pojišťovna a správa sociálního zajištění požadovaly uhrazení dlužného pojistného. Dluhy

rostly. Marek už nesplácel hypotéku, protože se snažil uhradit alespoň část závazků vůči státu. Podal rovněž žalobu proti svým dlužníkům za nezaplacené faktury. Už se smířil s tím, že nevymůže celou dlužnou částku, protože někteří věřitelé zkrachovali a některé smlouvy měl špatně sepsané. Musel se soudit s nejistým výsledkem. Dluhy dále narůstaly. Už přesáhly jeho schopnost je splatit. Začal trpět psychickými problémy. Nakonec přestal pracovat úplně. Žili z manželčina rodičovského příspěvku a pomoci rodičů. Nepostačovalo to již na pokrytí základních potřeb.

Hypoteční banka podala k soudu návrh na exekuci rodinného domu. K exekuci se připojil i stát. Nemovitost se zařízením byla prodána v dražbě. Prodejní cena nemovitosti byla nižší než závazky kvůli horšímu stavu a své velikosti. Z prodeje nemovitosti se uhradily závazky vůči státu a polovina závazku vůči bance. Přesto stále dluží hypotečnímu ústavu, rodinnému příslušníku a státu značnou částku. S rodinou se odstěhoval k sestře, kde v domě s pěti místnostmi žije 9 lidí. Situaci se rozhodl i s ohledem na svého syna řešit. Na radu právníka podal k insolvenčnímu soudu návrh na oddlužení. Předtím si musel najít zaměstnání, neboť bez toho oddlužení není možné. Po delším hledání našel zaměstnání v Rakousku. Soud po jednání s věřitelským výborem oddlužení schválil. Zvyšování dluhu se zastavilo, už se nemusí bát exekucí. Soud Markovi ponechal pouze nezbytné prostředky zohledňující vyživující povinnost vůči synovi. Nyní jsou to dva roky od počátku oddlužení a Marek své závazky poctivě splácí a plní splátkový kalendář. V Rakousku se osvědčil a získal dlouhodobou pracovní smlouvu. Je velká šance, že po pěti letech povede zase normální život. Rodina se i přes tuto zkoušku udržela pohromadě a je si vzájemně oporou.

### 3. Případová studie

Helena 60 let. Paní Helena žila v rodinném domku po smrti svého přítele se svým synem, svou snachou a malou vnučkou. Jelikož mladá rodina toužila po svém vlastním rodinném domku se zahradou, tak jí darovala všechny své úspory. Protože částka na zakoupení rodinného domku se zahradou přesáhla její úspory, začala si brát úvěry od bankovních institucí. Po určité době jí banky už žádný úvěr poskytnout nechtěly, tak se obrátila na nebankovní společnosti. Půjčená částka však již dosáhla velké výše, takže paní Helena přestala své dluhy zvládat a nemohla již déle rodinu svého syna podporovat. Rozhodla se,

že prodá svůj dům, přestěhuje se k synovi a utržené peníze jim věnuje na splácení hypotéky nového domu.

Po půl roce ji syn vyhnal z domova, protože jim už neměla co nabídnout, takže skončila na ulici. Ve svém neštěstí měla štěstí v tom, že se brzy seznámila s mužem, který ji poskytl svou pomoc, nabídl ji bydlení a byl také ochoten ji pomoci dluhy splácet. Paní Helena měla více věřitelů, takže ani když její závazky začali splácet oba dva, peníze jim stále na splátky nestačily. V této situaci ji zbývala jediná možnost, aby se obrátila na občanskou poradnu a požádala o oddlužení. Aby ji soud oddlužení povolil, musela prokázat, že bude schopna během 5 let splatit nezajištěným věřitelům aspoň 30% svých dluhů. Svou žádost paní Helena zaslala ke Krajskému soudu, ten však její žádosti nevyhověl, jelikož nebyla schopna splnit podmínku zaplatit alespoň 30% z celkové dlužné částky. Paní Helena se proto obrátila s prosbou na nevlastního syna a ten jí pomohl se splátkami. Takže nakonec všechno dobře dopadlo, paní Helena po dobu 5 let se svým nevlastním synem splácela nezajištěným věřitelům a za 5 let byla pak osvobozena od všech svých závazků.

#### 4. Případová studie

Jana 35 let. Paní Jana žila se svým manželem a dvěma dcerami na malé vesnici blízko Hodonína. Rodinný domek zdědila po svých rodičích, ale protože se jednalo již o starší nemovitost, která nebyla v dobrém stavu, byli s manželem nuceni se pustit do opravy rodinného domku. Protože jim do domku zatékalo, byli nuceni si nejprve opravit střechu, následně zjistili, že potřebují opravit vodovodní potrubí a vyměnit topení. Protože měli něco našetřeno, tak použili všechny peníze, které měli k dispozici, na vkladních knížkách, na uvedenou opravu. Ale protože jim prostředky na dokončení veškeré opravy nestačily, byli donuceni vzít si úvěr ze stavebního spoření. Banka jim přidělila úvěr ve výši 750 000,- Kč. Uvedené peníze ihned do nemovitosti investovali. Jelikož jim však nezbyly peníze na vybavení pokojů pro jejich dvě dcery, vyřešili to dalším úvěrem.

Jelikož v té době oba manželé pracovali a měli stálý příjem, tak neměli problém uživit celou rodinu a splácet úvěr. Za nějakou dobu však přišla krize. Paní Jana dostala ze zaměstnání výpověď a zároveň i jejímu manželovi snížili plat. Tuto dobu již manželova výplata nepostačovala ani na to, aby uživil rodinu, takže se dostali do situace, že nemohli

dostát svým závazkům a splácet úvěr. Začali si brát další úvěry od nebankovních subjektů a jejich situace se zhoršovala. Paní Jana se snažila najít co nejdříve zaměstnání, aby se rodina z této situace dostala co nejrychleji. Snažili se s věřiteli domluvit na nižších splátkách, ale ti o tom nechtěli ani slyšet. Nakonec museli rodinný domek prodat a přestěhovali se i s dětmi do nájemního bytu. Postupně exekučně přišli o zařízení bytu a hrozilo, že zůstanou bez střechy nad hlavou. V této zoufalé situaci se rozhodli, že podají návrh k soudu na oddlužení. Soud jim oddlužení povolil a dnes již splácejí své dluhy prostřednictvím splátkového kalendáře a k životu jim zůstává pouze nezabavitelná částka, ze které musí žít. Nyní se manželé těší, že po uplynutí 5 let budou moci žít zase normálně bez jakéhokoliv dluhu.

## 5. Případová studie

Anna 38 let. Paní Anna se rozvedla se svým manželem a z rodinného domku si vzala pouze osobní věci pro sebe a pro své dva syny. Nezůstalo jí nic kromě radosti, že synové byli přiděleni do její péče. Musela si pronajmout byt a nájemce po ní žádal, aby zaplatila kauci na tři měsíce dopředu. Jelikož paní Anna byla zaměstnána jako prodavačka s poměrně malým příjmem, tak jí nezbývalo nic jiného než vzít si na vybavení bytu a také na kauci úvěr. Bývalý manžel se k ní nezachoval vůbec hezky. Nejenže ji z rodinného domu, kde spolu bydleli dvanáct let, nedal nic, ale neplatil jí ani výživné na syny. Sám si založil novou rodinu včetně nového potomka. Protože výplata paní Anny nestačila ani na živobytí pro ni a pro její dva syny, tak začala svoji situaci řešit nejprve bankovními úvěry a jelikož jí už bankovní instituce nechtěly žádný úvěr poskytnout, tak se obrátila na instituce nebankovní.

Netrvalo to dlouho a paní Anna přestala zvládat platit své měsíční závazky. Začaly se na ni obracet banky, které požadovaly vrácení dlužných částek a postupně se přidávali i ostatní věřitelé. V této situaci se už začali i někteří věřitelé obracet se žalobami na soud. Tento velký tlak již paní Anna nevydržela a psychicky se zhroutila a začala mít různé zdravotní potíže. Nakonec byla nucena podstoupit léčení, které trvalo skoro celý rok. Synové ji po toto období byli odebráni a umístěni v dětském domově. Po ukončení léčby se paní Anna chtěla vrátit do zaměstnání, ale protože svou práci fyzicky nezvládala, tak byla propuštěna. Její rodina včetně jednoho syna, který se již osamostatnil a byl v té době již výdělečně



činný, ji odsoudila a přestala s ní komunikovat. To byl vděk za to, že maminka se o syna starala a živila ho.

Jelikož paní Anna byla nezaměstnaná a byla vedená na Úřadě práce a nemohla splácet své závazky a dluhy narůstaly. Exekutoři ji zabavili veškerý movitý majetek, kterým měla svůj pronajatý byt vybavený a nakonec musela tento byt opustit, protože již neměla ani na zaplacení nájemného. Našla si pronájem jednopokojového bytu, kde bydlela se svým synem, kterého si vzala z dětského domova. Svoji situaci viděla paní Anna naprosto bezvýhodně, ale ne nadarmo se říká, že v nouzi poznáš přítele. Její dobrá známá ji poradila, aby si podala návrh na oddlužení na Krajský soud. V té době se jí také podařilo najít vyhovující zaměstnání, takže využila rady své známé a tento návrh si na soud podala. Soud řešil její situaci nařízením splátkového kalendáře, takže si paní Anna mohla dovolit i zaplatit nájem v jednopokojovém bytě, kde se svým synem žije.

## 6. Případová studie

Pavel a Dáša manželé, věk 28 let. Pavel bydlí s Dášou v rodinném domě, který zdědila po svých tragicky zemřelých rodičích. Po půl roce se jim narodila dcera Karolina a všichni žili spokojeně až do dne, kdy Pavel přišel jednoho dne z práce a zjistil, že jim v domě nejde elektrický proud. Myslel si, že je porucha v celé ulici, ale soused neměl výpadek elektrické energie. Zavolał energetické společnosti, aby zjistil, o jaký problém se jedná. V energetické společnosti zjistil, že Dáša má dluh na elektrické energii ve výši 15 000,-- Kč. Myslel si, že jde o omyl, protože byl přesvědčen, že měsíční zálohy platí pravidelně. Po dotazu u Dáši zjistil, že závazek vznikl před čtyřmi lety, když Dáša žila s předchozím přítelem a neplatili zálohy na elektrickou energii. Původní výše dluhu byla navýšena o sankční úroky, administrativní poplatky a aktuálně činila 30 000,-- Kč. Dáša o závazku věděla i o upomínkách zasílaných společností, protože přebírala poštu, ale dluh ze strachu zatajila. Pavel požadoval od Dáši ujištění, že jde o její jediný dluh. Ta to potvrdila. Pavel se rozhodl dluh uhradit. Byl přesvědčen, že už ho žádné překvapení nečeká. Narodil se jim syn Miloš a žili dál spokojeně.

Jednoho dne Dáši poštou přišla předžalobní upomínka. Pro Pavla to byl šok, protože hypoteční banka po ní žádala zaplacení 350 000,-- Kč. Dáša se rozpomněla, že si s

předchozím přítelem vzali společně hypotéku na stavbu domu. Krátce potom se rozešli a ústně dohodli, že hypoteční úvěr bude splácet přítel, protože i dům pořízený z hypotéky zůstane v jeho vlastnictví. Přítel přestal úvěr splácet, a tak se peněžní ústav obrátil s výzvou o zaplacení na Dášu jako spoluručitele. Manželé, aby nepřišli o dům v Dášině vlastnictví, vzali si na zaplacení hypotéky půjčku. Vzhledem k tomu, že pracoval pouze Pavel a Dáša byla na mateřské dovolené, neměli dostatečný příjem, aby jim banka poskytla půjčku, proto se obrátili na nebankovního poskytovatele. Úroky, které společnost požadovala, byly vyšší než u banky.

Asi po deseti měsících zjistili, že nejsou schopni tyto splátky hradit. Snažili se s poskytovatelem dohodnout na snížení splátek a prodloužení splatnosti, ale poskytovatel s tím nesouhlasil a naučtoval jim úroky z prodlení. Aby měli na splátky, tak si vzali úvěr u další nebankovní společnosti. Po půl roce zjistili, že nejsou schopni hradit splátky na obě půjčky. Splátky byly vyšší než jejich měsíční příjem, proto je přestali platit. Brzy se u nich v rodinném domku objevil exekutor s výzvou o zaplacení. Protože finanční prostředky na úhradu neměli, rozhodl se exekutor vymoci požadovanou částku prodejem movitých věcí a nemovitosti. Výtěžek dražby nepostačoval na zaplacení dlužné částky, jelikož původní dluh z důvodu sankčních úroků a exekučních poplatků vzrostl na dvojnásobek. Rodina se dostala do těžké životní situace, protože neměla kde bydlet, největší dopad to mělo na jejich malé děti. Bytovou situaci vyřešili podnájmem bytu 2+1.

Z důvodu toho, že původní dluh ještě nebyl celý uhrazen z výtěžku dražby, měl Pavel, jako jediný výdělečně činný, nařizeny srážky ze mzdy ve výši 6 000,-- Kč. Zbývající část příjmu pokrývala jen nejnütnější životní potřeby. Proto brzy přestali platit nájem a jejich dluh narůstal. Situaci přestali zvládat a s ohledem na malé děti se rozhodli svoji nelehkou situaci řešit. Obrátili se, se svým problémem, na dluhovou poradnu, která jim poradila podat si návrh na povolení oddlužení. Z důvodu, že neměli žádný majetek a jejich schopnost splatit celý dluh byla nízká, věřitelé se přes počáteční nesouhlas rozhodli návrh na oddlužení akceptovat pod podmínkou, že si Dáša najde zaměstnání, aby zvýšila rodinný příjem na hodnotu, která umožní splácet dle splátkového kalendáře. V důsledku osobního bankrotu se jejich dluh nezvyšuje. I když jsou podmínky osobního bankrotu tvrdé, zatím se jim daří je dodržovat a po tři roky se jim daří je plnit. V případě, že vydrží další dva roky dodržovat podmínky, mají šanci na normální život.

## 7. Případová studie

Zdeněk 45 let, Lidka 43 let, manželé. Manželé mají dvě nezletilé dcery, a to Julii a Barborku. Žijí v nájemném bytě v Brně. Oba byli zaměstnání u jedné stavební firmy, manžel jako zedník a manželka pracovala v administrativě. Zdenka práce u stavební firmy bavila a nikdy si nestěžoval, i když často musel dělat přesčasy. Pak se ve stavebnictví začala projevovat krize, a to nejprve v počtu zakázek, kterých značně ubylo, takže byl nucen si brát často dovolenou a později se to projevilo i v poklesu vyplácené měsíční mzdy. Zároveň byla propuštěna z práce i jeho manželka, která od té doby nemůže sehnat žádné zaměstnání. Využívá proto sezónní veřejné práce, aby aspoň trochu přilepšila rodinnému rozpočtu a jelikož její příjem nebyl vysoký, pobírala sociální dávky.

Z důvodů nízkých měsíčních příjmů si nemohli vytvořit rezervu pro případ, že by přišli o práci nebo byli delší dobu nemocní. Protože chtěli svým dcerám umožnit studovat vysokou školu, byli nuceni si na toto vzdělání vzít od finančních institucí půjčky. Přecenili však své finanční možnosti, protože manželka nadále zůstávala v evidenci Úřadu práce odkázána na sociální dávky a ani Zdeňkův příjem nestačil na zabezpečení rodiny a na zaplacení splátek. Proto se obrátil na finanční instituce se žádostí o snížení měsíčních splátek a vystavení splátkového kalendáře. Finanční instituce mu vyšly vstříc, ale již po několika měsících zjistil, že i to je nad jeho možnosti. Přestal dodržovat sjednané splátky a nezvládal svou situaci podle požadavků věřitelů, kteří i přes to, že se s nimi snažil domluvit, začali mu dávat najevo svou nespokojenost, protože chtěli, aby dodržoval původní splátkový kalendář.

Se svou situací si již nevěděl rady, tak požádal soud o povolení oddlužení, protože už nebyl schopen hradit své závazky vůči svým věřitelům. K žádosti o povolení přiložil všechny povinné přílohy. Soud mu oddlužení povolil splátkovým kalendářem, neboť splátkový kalendář byl pro věřitele ekonomicky výhodnější než zpeněžení majetku dlužníka a splňoval podmínku, že za dobu 5 let splatí 30% svých závazků svým věřitelům i insolvenčnímu správci. Jeho manželka nemohla o oddlužení požádat, neboť mimo sociálních dávek neměla žádné jiné příjmy.

## 8. Případová studie

Známé přísloví „pro dobrotu na žebrotu“ a „dobré účty dělají dobré přátele“ jsou zcela pravdivé. To poznala na své vlastní kůži i paní Marie. V současné době se najde jen opravdu málo lidí, kteří jsou dostatečně zajištěni a nemají o peníze žádnou nouzi. Lidé, kteří jsou citliví a mají dobré srdce, tak každého, kdo je v nesnázích politují a pokud je to v jejich možnostech, tak se snaží různě pomáhat. Jenže není pomoc jako pomoc. Paní Marie se tak slitovala nad svou sousedkou, bydlící ve stejném bytovém domě jako ona a která se na ni obrátila s prosbou o zapůjčení peněz, jelikož si vzala půjčku a momentálně je v takové situaci, že nemá na její zaplacení. Bála se, že jí budou naúčtovány i úroky z prodlení a tím by se navýšil její dluh. Proto ji paní Marie půjčku poskytla. Jednalo se o půjčku ve výši 30 000,- Kč a sousedka jí ujistila, že nejpozději do dvou měsíců jí peníze vrátí.

Než jí paní Marie půjčku poskytla, tak se domluvila s manželem, protože sami neměli peněz nazbyt. Manžel proti tomu nic nenamítal, protože si myslel, když bydlí vedle sebe, neměl by být problém s vracením, a tak souhlasil s tím, aby jí peníze půjčila z toho, co si odkládali na dovolenou. Sousedka jí byla velmi vděčná, poděkovala jí, že jí vyšla vstříc. Protože jí však v daném termínu peníze nevrátila, tak paní Marie se rozhodla k tomu, aby jí její dluh připomněla. Vždy, když přišla, tak se sousedka vymlouvala, že kdyby jí peníze vrátila, neměla by na zaplacení nájmu, energií nebo by nemohla zaplatit obědy dětem, zkrátka a dobře, vždy si našla nějaký důvod, aby jí půjčku nemusela vracet. Později se jí sousedka začala vyhýbat, a když paní Marie k ní přišla domů, tak přestože byla doma, protože za ní chodila až večer po 7. hodině, nikdy ji neotevřela. Paní Marii nezbyvalo nic jiného než počkat si na ni v době, kdy šla z práce. Sousedka, když ji uviděla, hned se začala omlouvat. Říkala, že ví, že jí má splácet dluh, ale že teď opravdu nemá, a tak se to opakovalo každý týden. Jelikož to trvalo již delší dobu, tak paní Marie se rozhodla zjistit, jak na tom její sousedka vlastně finančně je a to, co zjistila, jí velmi překvapilo.

Sousedka měla ve svém okolí půjčeno od více věřitelů, takže bylo zřejmé, že v dohledné době se splátky své půjčky nedočká. Paní Marie se proto rozhodla k podání exekučního návrhu na svou sousedku. Soud určil exekutora k výkonu rozhodnutí. Exekutor při šetření u povinné paní Marii sdělil, že veškerý její majetek je již zastaven vůči jiným věřitelům a

že má nařízeny i srážky ze mzdy. Proto povinná požádala o oddlužení u insolvenčního soudu. Věřitelský výbor, jež byl svolán, aby se vyjádřil k návrhu na oddlužení, konstatoval, že povinná své celkové dluhy při současném příjmu nemůže splatit. Z tohoto důvodu se na návrh povinné k oddlužení vyjádřil kladně. Věřitelský výbor se usnesl, že na povinnou bude vyvíjet tlak, aby si našla zaměstnání s vyšším příjmem a bude pravidelně kontrolovat, zda se dostatečně snaží lépe placené zaměstnání získat. V nejlepším případě paní Marie získá v období pěti let aspoň 30% své pohledávky. Musí se smířit se ztrátou ve výši 21 000,-- Kč. K tomu ještě se její ztráty navýší z důvodu inflace a neuhrazených dlužných úroků. Z toho pro ni plyne ponaučení, již nikomu nikdy nepůjčit ani malou částku.

### 5.1 Vyhodnocení případových studií

Do dluhové pasti se může dostat, každý kdo si půjčí. Nejenom nízko příjmové skupiny populace, ale i lidé relativně bohatí. Občané s nižšími příjmy samozřejmě mnohem snadněji. V dluhové pasti většinou skončí lidé kvůli podcenění půjčky, vlastní nezodpovědnosti. V dluhové spirále se lidé ocitnou ne kvůli půjčce samotné, ale z důvodu sankčních úroků, soudních a exekučních poplatků a dalších, které se správou a vymáháním půjčky souvisí. Společnou charakteristikou předlužených občanů je existence více věřitelů, kterým nesplácí jejich pohledávky. Další společnou vlastností je, že negativní dopad této situace nesměruje jen na zadlužené jedince, ale je postižena celá rodina.

Někdy se i zodpovědné rozhodnutí může změnit v noční můru vlivem faktorů, které v době, kdy si půjčili, nemohli předvídat. Může se jednat o ztrátu zaměstnání, rozvod, nemoc, krach firmy, špatná investice nebo se mohou stát i obětí podvodného jednání. Rozdíl mezi nimi je v tom, jak se rozhodnou svou situaci řešit. Těm, co nerezignují na svou situaci, ale snaží se ji aktivně řešit, je určeno oddlužení v podobě osobního bankrotu. Pokud budou dodržovat určené nelehké podmínky, mají šanci po pěti letech začít od začátku.

Z řízených rozhovorů, které jsem vedl s 30 lidmi, vyplynulo zjištění, že většina osob na svoji situaci rezignovala a nijak ji neřeší. Jen část osob se snaží zlepšit své postavení, na tuto skupinu osob jsem se v případových studiích zaměřil. Často se stává, že předlužení tají

před rodinou své závazky a bojí se přiznat své pochybení. Rodina mnohdy zjistí rozsah zadlužení, až u nich zazvoní exekutor se soudním rozhodnutím k výkonu exekuce.

Dalším zjištěním pro mě bylo, že tyto osoby postrádají základní informace, jaké nástroje mohou použít na vyřešení své situace. Také jim schází jakákoliv orientace v právním systému. Neví, kam se obrátit o pomoc v případě nouze. Vyplnit návrh na oddlužení bezchybně, aby ho soud přijal, pro ně představuje problém. Jen pár z nich slyšelo o dluhových poradnách a ještě méně jich tuto službu využilo. Pomocí pro předlužené osoby by bylo vydání stručného manuálu, ve kterém budou stručně popsány návody na řešení různých situací spolu s kontakty na subjekty zabývající se touto problematikou. Manuál by měl být bezplatně k dispozici na soudech, exekutorských úřadech, dluhových poradnách, Úřadech práce, atd.

Jelikož osobní bankrot platí pouze od 1. 1. 2008 pouze jedna osoba z případové studie byla oddlužena. Ostatní lidé stále nemají uhrazeny své závazky a oddlužení stále u nich probíhá. Proto nemohu vyhodnotit jejich situaci po oddlužení.

Poslední studii jsem zařadil, protože chci obohatit svou práci i o pohled věřitele, aby bylo vidět, že i ten chrání pouze své zájmy.

## ZÁVĚR

Zadluženost představuje složitý a nesnadno řešitelný problém. Má široký, negativní vliv na společnost. Že zadluženost českých domácností je velký problém, nejlépe dokládá stoupající počet nařízení exekucí. Soustředil jsem se na nejpodstatnější důsledky zadluženosti. Jsou to právní a zejména sociální následky. Právní dopady na dlužníka spočívají v exekuci nařízené na majetek dlužníka z důvodu neplacení jeho závazků vůči věřiteli a soudním nebo mimosoudním řešení. I když jednání exekutora vyvolává rozporuplné reakce, je často jedinou možností pro věřitele, jak uspokojit své pohledávky. Sociálními důsledky jsou dopady na předlužené rodiny a zejména jejich děti. Většinou se jedná o domácnosti s různou mírou narušeností vztahů mezi jejich členy. Takovýmto domácnostem hrozí sociální vyloučení. Sociální vyloučení jejich situaci podstatně zhoršuje a znemožňuje jim opětovné zařazení do společnosti.

Řešit takovou situaci je velmi komplikované. Nejlépe je takovýmto problémům předcházet. Prevence spočívá ve finanční gramotnosti. Velmi rozporuplnou záležitostí je skutečnost, že dlužník o svém dluhu často nevěděl a na jeho existenci byl upozorněn až návštěvou exekutora. To už původní výše dluhu narostla o soudní a exekuční poplatky, penále a jiné. Tomuto stavu má od 1. ledna zabránit povinnost věřitele, poslat dlužníkovi předžalobní výzvu k uhrazení závazku. Přestat se mají vymáhat pohledávky do 200,-- Kč.

Ve své práci se snažím upozornit na rizika neuváženého zadlužování, které může skončit neschopností splatit své závazky, čímž se lidé mohou ocitnou v dluhové pasti. V následných exekucích, popřípadě konkurzech, často přicházejí o bydlení. Ztráta bydlení může způsobit rozpad rodin. Nejhuře bývají postiženy děti, které kvůli ztrátě domova končí v ústavních zařízeních. Při nedostatku finančních prostředků dochází ke vzniku sociálně-patologických jevů. Způsobů, jak tento stav řešit, je několik od konsolidace více půjček do jedné, snížení splátek, splátkový kalendář, atd. Pro nejvíce zadlužené, kterými se zabývám, přichází v úvahu jen oddlužení, neboli osobní bankrot. Je určen pro občany, kteří mají zájem svou situaci řešit. Tento institut je až krajní, neopakovatelnou šancí, jak se ještě předlužení mohou vrátit k běžnému životu ve společnosti. Oddlužení na dlužníka uvaluje tvrdé podmínky. Ne všichni je dokáží splnit. Základním předpokladem je, že dlužník má dostatečný příjem nebo majetek, který může prodat. Oddlužení má i svá rizika. Předlužení občané si ve většině případů nejsou schopni sami podat návrh na oddlužení.

Musí vyhledat pomoc u některé z neziskových organizací nebo dluhových poraden. O způsobu oddlužení rozhodují nezajištění věřitelé, je tedy jen na nich, jaký způsob osobního bankrotu zvolí. Soud může vyzvat dlužníka k zaplacení zálohy na náklady řízení. Vyžaduje se zodpovědnost při dodržování splátkového kalendáře. Osobní bankrot požaduje od povinného součinnost se soudem, insolvenčním správcem a výborem nezajištěných věřitelů.

Hlavní předností oddlužení je zastavení růstu zadluženosti a výkonu exekucí. Ani osobní bankrot nemůže pomoci nejvíce zadluženým občanům. Nemají žádný nebo jen malý příjem a také většinou žádný majetek, ze kterého by bylo možno uspokojit věřitele. Přesto ani tito občané neskončí zcela bez pomoci. Snaží se je vyhledávat terénní sociální pracovníci, kteří jim pomáhají se zajišťováním sociálních dávek a bydlením.

V souvislosti se zadlužováním je nutné se zmínit o finančním vzdělávání. Právě neznalost základních ekonomických a finančních nástrojů vede k nezodpovědnému finančnímu plánování rodinného rozpočtu, vyústějícímu k neuváženému zadlužování. Domácnosti by se měly zaměřit na střednědobé plánování místo krátkodobého. Takto lépe zohlední svou budoucnost a sníží rizika zadluženosti. Neboť ne všechny faktory ovlivňující splácení se projeví hned.

V dnešní době, kvůli turbolencím v ekonomice, je zvláště důležité plánování rodinného rozpočtu. Kvůli pokračující recesi způsobující vzrůstající nezaměstnanost, je značně rizikové brát si úvěr. Odborníci radí část příjmu uspořít a získat tak finanční rezervu pro případ nouze. Výše této rezervy by měla činit šestinásobek měsíčního příjmu rodiny. Bez existence tohoto finančního polštáře bychom si neměli brát půjčku či se jinak zadlužit. V případě výpadku příjmu ať již z jakéhokoliv důvodu rezerva poslouží ke splácení půjčky. Většina lidí si bere půjčku z důvodu náhlé potřeby, havárie, kdy je nutno nahradit či opravit porouchaný spotřebič. V jiných situacích je třeba zvážit potřebnost půjčky. Mnoho faktorů ať již nezaměstnanost, rozvod, nemoc zhorší naši schopnost splácet a snadno nás může uvrhnout do dluhové pasti, kdy novou půjčku použijeme na splacení předešlých půjček. Úroky nových půjček jsou vždy vyšší než u starších, protože odrážejí riziko nesplacení nové půjčky.



Zvyšování finanční gramotnosti se stává hlavním preventivním opatřením proti zadlužování. Různé průzkumy ukázaly, že lidem scházejí základní znalosti v oblasti financí. Tuto situaci odráží i doporučení evropské Rady, aby členské země zavedly opatření zvyšující finanční gramotnost. Vláda by měla realizovat kampaň, upozorňující na nebezpečí zadlužování. Jsem přesvědčen, že finanční vzdělávání by se mělo stát povinnou součástí výuky na základních školách. Ne všechna odpovědnost za finanční vzdělávání by měla zůstat na škole. Na vštěpování zásad zodpovědného financování by se měla podílet i rodina.

České domácnosti poprvé od roku 2001 snížily své zadlužení u bank a finančních institucí na 116 miliard z původních 123.6 miliardy.(ČTK). Podíl nesplácených úvěrů se dlouhodobě pohybuje v průměru kolem 6%. Z toho je patrné, že většina domácností své dluhy zvládá. Pouze malá, ale významná část české populace má problémy se splácením svých závazků. Neexistuje statistika, která by jasně odhalila, jaké jsou skutečné důvody nesplácení úvěrů. Můžeme jen spekulovat, nakolik převládají důvody podcenění a nezvládnutí situace, ztráty zaměstnání, neuváženého rozhodnutí atd. Jak jsem již uvedl, pro převážnou, rozhodující část obyvatelstva nepředstavují dluhy problém. Naopak mírné zadlužení je pro ekonomiku a naši životní úroveň prospěšné. Je to trend všech moderních společností uspokojit své potřeby okamžitě, bez nutnosti na ně dlouho spořit. Souvisí to i s životním důchodem, kdy si v mládí půjčujeme, v dospělosti šetříme, abychom ve stáří zase utráceli. Díky úvěrům si můžeme pořídit nové bydlení, vybavení domácnosti, automobily a další věci, které náš život činí šťastnějším.

Někdy se ovšem tato snaha o konzumní způsob života může obrátit proti nám. Možnost ukázat, že mohu mít lepší telefon, tablet než moji vrstevníci, kolegové nás vede k neuváženému zadlužování. Z takového, už neracionálního hodnocení co ještě potřebuji a mohu finančně zvládnout, vznikají komplikace. Moderní česká společnost vznikla před 20 lety a neustále se vyvíjí. Proto ještě neumí nakládat se svými prostředky. Svou roli sehrává i fakt, že stát v 90. letech nezavedl ve školách základy finanční gramotnosti, kde by se studenti naučili finanční zodpovědnosti. To však neznamená, že by předlužení občané neexistovali. Vždy budou existovat jak nezodpovědní spoluobčané, tak i faktory, které nemohli při svém rozhodování očekávat.

## SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

### Právní předpisy :

- [1] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- [2] Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- [3] Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, ve znění pozdějších předpisů.
- [4] Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.
- [5] Zákon č. 182/2006 Sb., o rozhodčím řízení a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů.
- [6] Zákon č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů.
- [7] Vyhláška č. 311/2007 o jednacím řádu pro insolvenční soudy.

### Seznam použité literatury

- [1] BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika jako životná pomoc*. 3. rozšířené vyd. Bratislava : Univerzita Komenského, 2008. 250 s. ISBN 978-80-969944-0-3.
- [2] BALABÁN, Z.; NOVESKÝ, I. *Slabikář finanční gramotnosti : učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 1. vyd. Praha : COFET, 2009. 448 s. ISBN 978-80-254-4207-4.
- [3] BRABEC, J. a kol. *Finanční gramotnost srozumitelně a bez překážek*. 2. vyd. Plzeň : A ABC finančního vzdělávání, 2012. 90 s. ISBN 978-80-905057-04.
- [4] COLOROSOVÁ, B. *Krizové situace v rodině : jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. Přel. H. Mayerová. 1. vyd. Praha : Ikar, 2008. 240 s. ISBN 978-80-249-1027-7.
- [5] DVOŘÁK, J. *Majetkové společenství manželů*. 1. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2004. 275 s. ISBN 80-86395-70-7.
- [6] GULOVÁ, L. *Sociální práce pro pedagogické obory*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2011. 208 s. ISBN 978-80-247-3379-1.

- [7] HANOUSKOVÁ, M.; KOUBOVÁ, Š.; NĚMEČEK, L. *Praktický průvodce návrhem na povolení oddlužení*. 1. vyd. České Budějovice : Jihočeská rozvojová, 2010. 42 s. ISBN 978-801-254-8509-5.
- [8] KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. 1076 s. ISBN 978-80-7179-595-7.
- [9] KOZÁK, J.; BUDÍN, P.; PACHL, L. *Insolvenční právo aneb osobní bankroty začínají*. 1. vyd. Brno : Rašínova vysoká škola. 2008. 298 s. ISBN 978-80-87001-10-3.
- [10] KRÁLOVÁ, L. a kol. *Krotitelé dluhů. Průvodce vaším rodinným rozpočtem*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Plot, 2009. 168 s. ISBN 978-80-7428-017-7.
- [11] KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha : Portál, 2008. 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [12] KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. *Člověk – prostředí – výchova : k otázkám sociální pedagogiky*. 1. vyd. Brno : Paido, 2001. 1999 s. ISBN 80-7315-004-2.
- [13] KRAUS, B.; SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno : Institut mezioborových studií, 2009. 63 s.
- [14] MARŠÍKOVÁ, J. *Insolvenční zákon : s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy, ve znění zákonů č. 69/2011 Sb. a č. 73/2011 Sb.*. Praha : Leges, 2011. 793 s. ISBN 978-80-87212-75-2.
- [15] MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2008. 194 s. ISBN 978-80-210-4550-7.
- [16] NESNÍDAL, J. *Kladivo na dlužníky*. 1. vyd. Ostrava : Sagit, 1996. 135 s. ISBN 80-85789-83-3.
- [17] NOVÁK, T.; POKORNÁ, A. *Peníze a manželství*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2007. 125 s. ISBN 978-80-247-1618-3.
- [18] PŘADKA, M.; KNOTOVÁ, D.; FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2004. 45 s. ISBN 80-210-3469-6.
- [19] RADKOVÁ, M. *Exekuce a jiné pohledávky*. Praha : Linde, 2009. 199 s. ISBN 978-80-7201-767-6.
- [20] RICHTER, T. *Insolvenční právo*. 1. vyd. Praha : ASPI, 2008. 472 s. ISBN 978-80-7357-329-4.

- [21] SCHELLEOVÁ, I. *Bankroty očima práva*. 1. vyd. Bratislava : Elita, 1997. 304 s. ISBN 80-8044-029-8.
- [22] SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Zpeněžení konkurzní podstaty*. 1. vyd. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 133 s. ISBN 80-86432-85-8.
- [23] SCHELLEOVÁ, I. *Základy insolvenčního práva*. 1. vyd. Ostrava : Key Publishing, 2008. 322 s. ISBN 978-80-87071-88-5.
- [24] SMRČKA, L. *Osobní a rodinné finance*. 1. vyd. Praha : Professional Publishing, 2007. 257 s. ISBN 978-80-86946-41-2.
- [25] SMRČKA, L. *Rodinné finance. Ekonomická krize a krach optimismu*. 1. vyd. Praha : C: H. Beck, 2010. 538 s. ISBN 978-80-7400-199-4.
- [26] "Sociální vyloučení a ztráta domova v kontextu závislosti" : sborník z konference : [Olomouc], 7. prosince 2006. 1. vyd. Olomouc : Charita Olomouc, 2007. 48 s. ISBN 978-80-239-9765-1.
- [27] SYROVÁTKOVÁ, Š.; MACHALÍČEK, J.; CHRISTOVÁ, J. *Dluhová problematika*. 1. vyd. Plzeň : Člověk v tísni, 2008. 111 s. ISBN 978-80-86961-28-6.
- [28] SYROVÝ, P.; NOVOTNÝ, M. *Osobní a rodinné finance*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2003. 171 s. ISBN 80-247-0478-1.
- [29] SYROVÝ, P.; TYL, T. *Osobní finance, řízení financí pro každého*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2011. 208 s. ISBN 978-80-247-3813-0.
- [30] TEYBER, E. *Děti a rozvod. Jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů*. Přel. L. Chaloupka. D. Brejlová. 1. vyd. Praha : Návrat domů, 2007. 227 s. ISBN 978-80-7255-163-7.
- [31] VAVŘÍK, M. *Úvod do sociální patologie*. Brno : Institut mezioborových studií, 2009. 40 s.
- [32] VRBKOVÁ, L. *Už nikdy dlužníkem*. 3. vyd. Praha : Cofet, 2009. 97 s. ISBN 978-80-904396-0-3.

### **Internetové zdroje :**

- [1] <http://www.triman.cz/prezentace/n14-institute.php>
- [2] <http://www.arbiter-rozhodce.cz>
- [3] <http://www.rozhodčí-řízení.cz>
- [4] <http://www.exekuceostrava.cz/slovník2.php>

[5] <http://www.ekcr.cz/1/exekutori-radi/>

[6] <http://www.cbcb.cz/cz/desatero-odpovedneho-zadluzovani-1404041422.html>

[7] <http://www.penize.cz/osobni-bankrot/>